

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Савеце Міністраў БССР, Міністэрства кінематаграфіі БССР і Камітэта па справах культуры-асветных устаноў пры Савеце Міністраў БССР

№ 32 (627)

Субота, 9 жніўя 1947 года.

Цана 50 кап.

Насустрэч вялікаму святу

Набліжаецца векапомная дата ў гісторыі нашай Радзімы — 30-годдзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Савецкая дзяржава прынесла нашаму народу вялікія палітычныя правы і матэрыяльныя дабрабыт, росквіт яго эканомікі, культуры і мастацтва. Яна з'яўляецца самай дэмакратычнай краінай у свеце, трымае апорай сусветнай цывілізацыі і прагрэса.

За гады савецкай улады наш шматлікі народ пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна ліквідаваў тэхнічную і культурную адсталасць краіны, дабіўся эканамічнай незалежнасці, пабудоваў сацыялістычныя грамадства.

Цяпер, на шляху пераходу ад сацыялізму да камунізму, савецкім людзям прадстаіць зрабіць новы крок у сваім эканамічным і культурным развіцці.

Выканаўчы гэту задачу, наш народ разгарнуў шырокае сацыялістычнае спаробніцтва за вартую сустрэчу 30-га гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

У магучым усенародным руху творчых удзельнікаў і беларускіх дзеячых літаратуры і мастацтва.

Працуюць над новымі творами—народны паэт Якуб Колас, паэты Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Максім Танк, Аркадзь Куляшоў, драматургі Кандрат Крапіва, Міхась Клімковіч, празаікі М. Паслядовіч, А. Стаховіч, скульптары З. Азгур, А. Глебаў, мастакі І. Ахрэмчык, Я. Зайцаў, І. Давыдовіч, К. Касмачоў, Я. Ціхановіч і другія.

Творчыя актыўнасць, выкліканая падрыхтоўкай да вялікага усенароднага свята, безумоўна будзе спрыяць далейшаму ўздыму нашай сацыялістычнай культуры.

Аднак, не ўсе дзеячы літаратуры і мастацтва нашай рэспублікі працуюць з аднойдушавай напружанасцю і стараннем. У асабліваці гэта датычыцца работнікаў тэатра і кіно. Засталіся тры месяцы да свята, а большасць нашых тэатраў не выйраілі яшчэ п'ес для пастаюўкі. Тэатр оперы і балета хаця і абраў для пастаюўкі новую беларускую оперу Д. Лукаса «Кастусь Каліноўскі», але працу над ёй марудна, што не можа не выклікаць трывогі за своечасовую і высокакачэсную падрыхтоўку спектакля.

Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Савеце Міністраў БССР трэба ўлічыць гэта, пакуль ёсць яшчэ магчымасць выправіць становішча.

Спакойна пануе і ў Міністэрстве кінематаграфіі. Кіностудыя «Беларусьфільм» яшчэ не мае ніводнага колькі-небудзь значага кіносцэнарыя, які адлюстроўваў-бы гераічную барацьбу і творчую працу беларускага народа. Цяпер кіностудыя працуе над пастаюўкай фільмаў «Палескія рабізоны» і «Народныя таленты», якія па сваёму зместу і значчынню не могуць з'яўляцца каштоўным падарункам 30-годдзю Кастрычніка.

Агульным недахопам у рабоце дзеячых літаратуры і мастацтва з'яўляецца абмежаванасць тэматыкі. Нямногія пісьменнікі і мастакі працуюць над тэмамі аб пасляваеннай напружанай творчай працы беларускага народа. Няма новых твораў, якія адлюстроўвалі-б гераічны шлях развіцця беларускага народа за гады савецкай улады, ператварэнне Беларусі пры брацкай дапамозе вялікага рускага народа з адсталай калоніі царскай Расіі ў перадавую, роўнапраўную рэспубліку Савецкага Саюза.

Неабходна рашуча пакончыць з абмежаванасцю ў падрыхтоўцы да 30-годдзя савецкай улады. Партыйныя арганізацыі, Міністэрства кінематаграфіі, Кіраўніцтва па справах мастацтва, Саюзы пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў, мастацкія саветы тэатраў павінны пакончыць з самацёмкам у гэтай вялікай справе, узяць пад свой штодзённы кантроль творчую працу пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, тэатральных калектываў, дапамагчы ім у стварэнні высокадэяных і высокамастацкіх твораў, якія садзейнічалі-б выхаванню ў народзе магучага і жыццёвага пацучця савецкага патрыятызма.

Галоўнай задачай творчых работнікаў у падрыхтоўцы да 30-годдзя Кастрычніка з'яўляецца стварэнне мастацкіх твораў вялікай ідэйнай накіраванасці, якія адлюстроўвалі-б веліч савецкага ладу, яго перавагу над усякай іншай дзяржаўнай сістэмай. Выкрываючы нікчэмнасць буржуазнага ладу, буржуазнай эканомікі і культуры, нашы мастацкія творы павінны паказваць перавагу савецкага ладу, як ладу самага дэмакратычнага, яго эканоміку як самую дасканалую і магучую, яго культуру, як самую прагрэсіўную і чалавечную, накіраваную на духоўнае ўзвышэнне чалавека.

Значнасць твораў мастацтва будзе тым большай, чым глыбей прасякнёцца кожны творчы работнік ідэяй патрыятызма, усведамленнем веліч гістарычнай ролі нашай савецкай Радзімы і яе заваяў пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі і Вялікага Сталіна. Творчыя поспехі пісьменнікаў і дзеячых мастацтва знаходзяцца ў непасрэднай залежнасці ад усведамлення імі вялікай адказнасці перад большэвіцкай партыяй і савецкім народам за стварэнне твораў, вартых сацыялістычнай эпохі. Дзейнасць любога творчага работніка нельга разглядаць як яго асабістую справу. Важна, каб кожны творчы работнік сваю дзейнасць разглядаў як справу грамадскую. Беларускія пісьменнікі, мастакі, скульптары, дзеячы тэатра зрабілі вялікі ўклад у скарбніцу савецкай культуры. Цяпер, рыхтуючыся да 30-га гадавіны савецкай дзяржавы, мы назаіраем новы ўздым сарод работнікаў літаратуры і мастацтва. Але ніводзін з іх не мае права спыніцца на дасягнутых поспехах.

Партыя і народ патрабуюць ад работнікаў літаратуры і мастацтва новых і новых творчых намаганяў.

Большэвіцкай „Звяздзе“—трыццаць год

***

Рэдакцыі газеты „Звязда“

Цэнтральны Камітэт Комуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі і Совет Міністраў Беларускай ССР іаюць баявы орган большэвіцкай арганізацыі рэспублікі—газету „Звязда“, яе рэдакцыюны калектыву і карэспандэнтаў з 30-годдзем з дня ўыхада першага нумара.

На працягу трох дзесяцігоддзяў „Звязда“ была верным памочнікам Цэнтральнага Камітэта КП(б) Беларусі ў комуністычным выхаванні мас, у мабілізацыі іх на самааддану барацьбу за выкананне сталінскіх пяцігодкаў, за ператварэнне асталай акраіны царскай Расіі ў квітнеючую, індустрыяльна-калгасно Беларускую Савецкую Соцыялістычную Рэспубліку, у развіцці беларускай савецкай культуры.

У гады нямецка-фашыскай акупацыі „Звязда“ ў глыбокім падполлі згуртавала савецкіх патрыётаў у тылу ворага, уздымала іх на барацьбу супроць гітлераўцаў, клікала да поўнай перамогі над фашызмам.

Пасля разгрому гітлераўскай Германіі „Звязда“, як і ўвесь друкарскі энэргійны калектыву рэспублікі да новых подзвігаў у працы, да хутэйшага аднаўлення разбураных гарадоў, сёл, фабрык, заводаў, калгасаў, МТС, культурных устаноў.

Паказваючы паспяховае барацьбу працоўных Савецкага Саюза за ажыццяўленне планаў пасляваеннай сталінскай пяцігодкі, газета ўмацоўвае ў працоўных пацучцё горадасці за сваю вялікую Радзіму, упэўненасці ва ўласных сілах, у магучасці савецкай дзяржавы, у перавазе савецкага ладу над светам капіталізма.

Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі і Совет Міністраў Беларускай ССР выказваюць упэўненасць у тым, што „Звязда“, верная традыцыям большэвіцкага друку, і надалей будзе надзейным памочнікам партыі Леніна—Сталіна ў справе мабілізацыі працоўных рэспублікі на паспяховае ажыццяўленне плана пасляваеннай пяцігодкі, якая вызначае новы росквіт прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры Савецкай Беларусі.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ
КОМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ
(большэвікоў) БЕЛАРУСІ.

СОВЕТ МИНИСТРАУ
БЕЛАРУСКАЙ ССР

Рэдакцыі газеты „Звязда“

У дзень слаўнага трыццацігоддзя баявога органа большэвікоў Беларусі—газеты „Звязда“ ад імя работнікаў беларускай кінематаграфіі шлем свае сардэчныя віншаванні.

Праўдзівае большэвіцкае слова, слова большэвіцкага друку дапамагае нам, работнікам самага масавага мастацтва—савецкай кінематаграфіі, зуседзі ўздымаць ідэйна-мастакую якасць нашых кінокарцін, накіроўвае нас на шлях глыбокага рэалістычнага адлюстравання жыцця гераічнага савецкага народа, дапамагае паспяхова змагацца за поўнае торжэства вялікай ідэі Леніна—Сталіна.

Жадаем газете „Звязда“ і надалей высока трымаць сцяг большэвіцкага друку.

Міністэрства кінематаграфіі Беларускай ССР.

Рэдакцыі газеты „Звязда“

Камітэт па справах культуры-асветных устаноў пры Савеце Міністраў БССР вітае і віншуе орган ЦК КП(б)Б, Совета Міністраў і Прэзідыума Вярхоўнага Совета БССР—газету „Звязда“ ў дзень яе трыццацігоддзя.

На працягу трыццаці год „Звязда“ нязменна несла ў народныя масы вялікія ідэі партыі Леніна—Сталіна, натхняла і ўздымала працоўных Беларусі на выкананне грандыёзных задач сацыялістычнага будаўніцтва. У гады Вялікай Айчыннай вайны „Звязда“, якая выдывалася ў тылу ворага, заклікала беларускі народ на барацьбу з ненавісным ворагам, садзейнічала разгортванню масавага партызанскага руху.

У сучасны момант газета „Звязда“ мабілізуе працоўных БССР на паспяховае выкананне планаў новай сталінскай пяцігодкі, на рэалізацыю рашэнняў лютаскага пленума ЦК ВКП(б) «Аб мерах уздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд», на выкананне абавязальстваў, якія дадзены хлебарабамі Беларусі ў пісьме таварышу Сталіну.

Жадаем газете „Звязда“ і надалей быць на ўзроўні задач, якія пастаўлены таварышам Сталіным перад большэвіцкай партыяй і ўсім савецкім народам у справе далейшага росквіту нашай сацыялістычнай Радзімы.

Камітэт па справах культуры-асветных устаноў
пры Савеце Міністраў БССР.

У МАЙСТЭРНЯХ СКУЛЬПТАРАУ

У АЛЯКСЕЯ ГЛЕБАВА

На адной з ускраін Мінска, сярод звычайных дамоў выяўляецца сваёй арыгінальнай архітэктурай невялікая камініца. Тут змяшчаюцца майстэрні беларускіх скульптараў.

Заслужаны дзеяч мастацтва БССР А. Глебаў заўжды прыходзіць сюды раніцай, а пакідае майстэрню ўвечары. Скульптар спышае выканаць свае задумкі, што нарадзіліся ў гады вайны, калі ён быў кулямётчыкам Савецкай Арміі. Яшчэ тады прычэпана яго ўвагу выдатная асоба Героя Савецкага Саюза генерал-маёра Даватара, які загінуў у бойцы з ворагам. Як жывы паўставаў перад ім вобраз героя. Настрэмна імякнасьць, смеласць і бясстрашна баявога камандзіра павінны быць увавасоблены ў задуманай ім скульптуры.

Улюбёная тэма А. Глебава—вайсковая. Сам ён—кавалерыст, таму надзвычай пранікнёна адчувае прыгажосць воіна на баявым кані.

Наведвальнікі выстаўкі выяўленчага мастацтва ў Мінску ішчэ да вайны захапляліся коннай групай скульптара Глебава—Будзёны, Варшчальа і Шчадзенка. Тры коннікі, якія паказаны скульптарам у момант алору, прыцягвалі ўвагу публікі.

Мастакі і скульптары, сябры Аляксея Канстанцінавіча, наведваючы яго майстэрню, кожны раз заўважалі ў скульптуры Даватара, над якой А. Глебаў ужо даўно працуе, новыя амены.

Генерал паказаны на кані ў момант атакі. Клінок яго ўзняты над галавой і адчуваец, што воль, воль ён апунціцца на галаву ворага. Усё ў скульптуры падначалена выяўленню інструмента руху наперад.

Неабходную кампазіцыю скульптар знайшоў не адразу. Яна была знойдзена ў выніку доўгіх шуканяў, расчараваняў і новых узлётаў фантазіі і творчага напружання. Больш 20-ці эскізаў было зроблена, перш чым скульптар спыніўся на тым, які адпавядаў яго творчай задуме.

Скульптар Глебаў ніколі не задавальняецца зробленым, нават у тым выпадку, калі работа выклікае аднадушнае адзінадушна гледача і крытыкі. Няма такога твора мастацтва, якога нельга было-б зрабіць ішчэ лепш.

У мінулыя месяцы Глебаў адважыўся, нарэшце, зняць палатно са сваёй новай работы—эскіза скульптуры «Сустрэча Максіма Горкага з Янкам Купалам». Надзвычай патрабавальны да сябе, Глебаў задаволены гэтай работай, якая таксама, як скульптура «Даватар на кані», рыхтуецца скульптарам на выстаўку да 30-годдзя Кастрычніка.

Скульптура паказвае Максіма Горкага і Янку Купалу ў момант, калі абодва выдатныя савецкія пісьменнікі сядзяць побач, на лаўцы. На калянах Купала раскрытая кніга вершаў. Горкі ўсім тулавам павярнуў-

Газете „Звязда“

Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі ад імя ўсіх пісьменнікаў рэспублікі шчыра вітае старэйшую беларускую газету „Звязда“ ў сувязі з трыццацігоддзем яе дзейнасці.

На працягу трох дзесяцігоддзяў газета з'яўляецца баявым органам большэвіцкай партыі, які арганізоўваў і мабілізоўваў працоўныя масы на заваяванне і абарону савецкай улады ў дні Кастрычніка і ў час грамадзянскай вайны, арганізоўваў і мабілізоўваў працоўныя масы на ўмацаванне савецкага дзяржаўнага ладу і на абарону яго ад нямецка-фашыскай акупацыі ў суровыя дні Вялікай Айчыннай вайны.

Велізарная праца прароблена газетай па мабілізацыі народа на выкананне і перавыкананне планаў сталінскіх пяцігодкаў. Газета была непрымрнай да ўсіх тых, хто перашкодзіў нашаму няспыннаму руху наперад. Гэтыя свае слаўныя традыцыі яна сумленна захоўвае і цяпер, у дні пасляваеннага аднаўлення народнай гаспадаркі краіны, накіроўваючы народ на пераадоленне цяжкасцей, на хутэйшае залечванне ран, нанесеных вайной.

Вялікі заслугі „Звязды“ ў справе развіцця беларускай савецкай літаратуры. На старонках газеты ўпершыню былі надрукаваны такія выдатныя калектывныя творы, як «Пісьмо беларускага народа вялікаму Сталіну», «Дванаццаць песень», «Радзіме і правядыру», друкаваліся лепшыя творы народных паэтаў Беларусі Янкі Купала і Якуба Коласа, творы многіх іншых нашых пісьменнікаў, прысвечаныя ўспэўленню веліч нашай эпохі, мудрай большэвіцкай партыі і геніяльнага правядыра народаў, стваральніка Беларускай дзяржавы—таварыша Сталіна.

Газета не толькі адлюстроўвала дасягненні беларускай літаратуры, але і сістэматычна змагалася за высокую ідэйнасць твораў, за іх мастацкую якасць, прыныпова, па-большэвіцку крытыкуючы тыя творы, якія не адпавядалі задачам выхавання нашых людзей у комуністычным духу, творы, якія неглыбока адлюстравалі савецкую рэчаіснасць.

Прынцыповая большэвіцкая крытыка газетай асобных твораў дапамагае пісьменнікам у іх росце, садзейнічае напісанню новых высокамастацкіх твораў.

Пісьменнікі Беларусі жадаюць газете новых поспехаў у яе плённай рабоце па выхаванню мас у духу камунізма, у духу савецкага патрыятызма і савецкай горадасці, у мабілізацыі працоўных рэспублікі на выкананне і перавыкананне планаў пасляваеннай сталінскай пяцігодкі.

Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР.

Газете „Звязда“

У дзень слаўнага трыццацігоддзя газеты „Звязда“ работнікі мастацтва Савецкай Беларусі шлюць калектыву рэдакцыі гарачае прывітанне і найлепшыя пажаданні.

З'яўляючыся аднагодкам Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, газета на працягу трыццацігадовага існавання няўхільна выконвала свой абавязак перад народам. Газета заўсёды адгукалася на выклікаемыя пытанні сучаснасці, з'яўлялася актыўным прапагандыстам, агітатарам і арганізатарам народных мас, верным памочнікам партыі Леніна—Сталіна і правадніком яе ідэй у народныя масы.

На старонках газеты ў документах і лічбах, у простых замечках, мастацкіх творах і іншых матэрыялах адлюстроўваецца жыццё савецкага народа, які прайшоў грандыёзны шлях ад Кастрычніцкай рэвалюцыі да новай сталінскай пяцігодкі.

Работнікам мастацтва, як і ўсім працоўным Савецкай Беларусі, „Звязда“—родная і блізкая газета, на старонках якой аб'ектыўна і прыныпова асвятляюцца пытанні мастацтва нашай рэспублікі, шырока папулярызуюцца дасягненні нашага нацыянальнага мастацтва.

Работнікі мастацтва Беларусі жадаюць калектыву рэдакцыі газеты „Звязда“ і надалей высока несці свяшчэнны сцяг партыі Леніна—Сталіна, сцяг барацьбы савецкага народа за вялікі ідэй камунізма.

Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Савеце Міністраў БССР.

Агляд савецкага спектакля

Па абласцях рэспублікі праходзяць агляды савецкага спектакля мастацкай самадзейнасці.

У Магілёўскай вобласці першае месца ў аглядзе заняў калектыву клуба чыгуначнікаў імя Сталіна, які паказаў спектакль «Платон Крэчат» А. Карнейчука. Кіраўнік калектыва т. В. Зенукоў здолеў стварыць праўдзвы спектакль пра нашых савецкіх людзей. Большасць выкаўцаў ядрэна справіліся са сваімі ролямі.

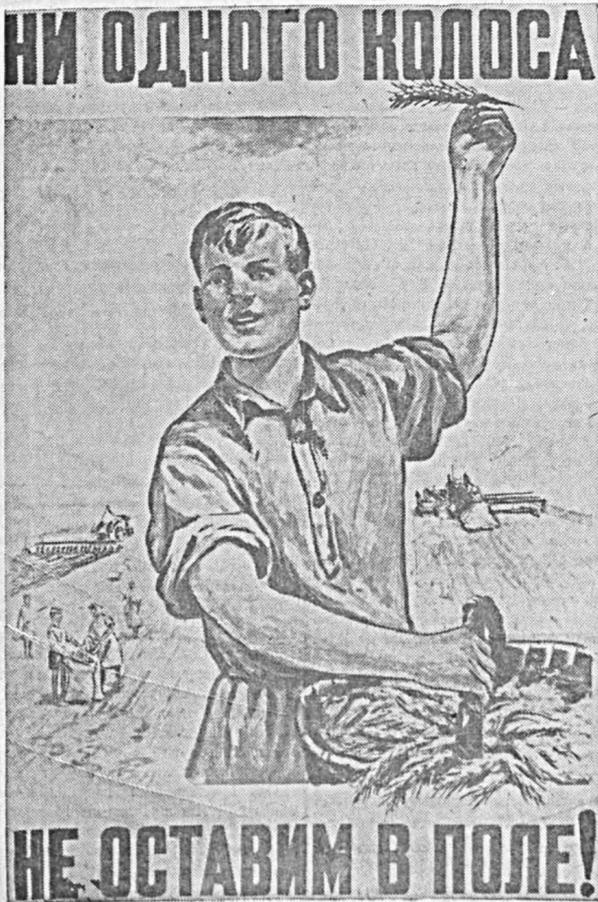
Заслугоўваюць увагі спектакль «Салдацкая клятва» Алушкіна ў настаноўцы драматычнага калектыва лакамабільнага завода, і «Казка аб праўдзе» ў настаноўцы драматычнага гуртка Быхаўскага Дома культуры.

Журя адзначыла таксама калектывы Шклоўскага і Бялыніцкага Дамоў культуры. На аглядзе мастацкай самадзейнасці Гомельскай вобласці высокую ацэнку атрымалі драматычны гурток клуба выгучачнікаў імя Леніна, які паказаў урывак з «Маладой гвардыі» А. Фадзеева. У вяліку напружанай работы калектыва атрымаўся спектакль высокай мастацкай вартасці.

Быў адзначаны таксама здольны калектыву Рэчыцкага Дома культуры, які паставіў п'есу «Салы квіцеюца» Маса і Чэрвінскага.

У гэтым месяцы будуць праведзены агляды ў Баранавіцкай і Гродзенскай абласцях.

У.А. АДАМАЎ.

Плакат работы мастера М. Салауёва, выпущены выдавецтвам «Мастацтва» (Фотохроніка ТАСС).

ПЫТАННІ БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ

Міхась КАЛАЧЫНСКІ

НОВЫЯ ВЕРШЫ

Пастанова ЦК КП(б)Б аб рабоце Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі і літаратурна-мастацкіх часопісаў БССР па выкананню пастаноў ЦК ВКП(б) па ідэалагічных пытаннях дае глыбокі аналіз беларускай літаратуры, ускрываючы адмоўныя бакі паасобных твораў. Гэты гістарычны дакумент з'явіцца праграмай нашай далейшай творчай дзейнасці.

Драматыргія—наибольш адказны і складаны жанр літаратуры. Пастанова ЦК КП(б)Б зусім правільна вызначае гэты ўчастак, які найбольш адстае. Хоча за апошнія гады і напісана значная колькасць новых п'ес, аднак ідэйна-мастацкая якасць іх недастаткова высокая. А між тым, нашы тэатры, наш глядач чакаюць ад драматурга такіх п'ес, якія-б правільна і хваляюча адлюстравалі герайчына падзей Вялікай Айчыннай вайны, і пафас пасляваеннага будаўніцтва, і найбольш іскравыя старонкі гісторыі рэволюцыйнай барацьбы нашага народа і праблемы сучаснага жыцця народаў за межамі СССР.

А між тым, апрача п'есы «Канстанцін Заслонаў» мы сёння яшчэ не можам назваць драматычнага твора, які-б аднавідаў наватраўніцтва часу, задавальняў глядача актуальнасцю тэмы і ідэйна-мастацкай якасцю, хая напісана шмат п'ес, большасць з якіх была пастаўлена на сценах нашых тэатраў і друкавалася.

Варта назваць такія п'есы, як «Праба агіт» і «Мілы чалавек» Кандрата Крапівы, «Заложнікі» Алеся Кучара, «Георгі Скарына» Міхаса Клімковіча, «Машэка» Віталія Вольскага, лібрэта оперы «Алеся» Пётруся Броўкі і рад іншых. Для нашай мастацкай самадзейнасці былі напісаны п'есы малых форм «Валодзяў галштук» К. Крапівы, «Маленькая хмарка», «На скрыжаванні дарог» М. Клімковіча, «Балбатун» і «Патаны» Я. Маўра, «Блакада» А. Якімовіча, «Мост» У. Краўчанкі, «Наваседла» І. Гурскага, «Подзвігі» і «Родная кроў» П. Кавалёва і рад іншых.

Большасць гэтых п'ес прысвечаны тэмам Вялікай Айчыннай вайны і партызанскай барацьбе беларускага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Подзвігі простых і сціпых савецкіх грамадзян у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, герайчыны рысы характару савецкага чалавека, якія выявіліся з выключнай сілай у цяжкія гады выпрабаванняў нашай Радзімы, жывая і праўдзівая замаляўка падзей, імкненне да гістарычна-правільных вынікаў у аб'яўленні з'яў—вось тыя становячыя якасці гэтых п'ес.

Агульнай адмоўнай рысай большасці п'ес з'яўляецца іх павярхоўны характар. Пераважае—гэта замаляўка на-хату падзеям у уражаннем, а не творы, якія з'явіліся ў выніку глыбокага асэнсавання падзей, што адбываюцца, і філасофскага абгулявання іх. Адсутніць адзінай строіннай задумкі натуральна не дае магчымасці вызначыць глагоўнае, выдучае ў п'есе. Аўтары прычэпняюць матэрыял без строгага адбору, неабходнага і тыповага—адсюль змршэрэм і ілюстратыўнасць іх твораў. Няправільна зразуметая сцэнічнасць прымушае аўтараў шыкаць на ўнутраных спружэннях дзеі і глыбокага раскрыцця чалавечых характараў, а ісці па лініі пошукаў знешніх эфектаў і нагрмадзжэння іх. Адсюль непраўдлівападобнасць рада сцэны, саміх па сабе вельмі эфектных і сцэнічна выгодных, але не надыхтаваных усім ходам падзей і заканамерна не выцякаючых з сутнасці і паводзіў дзеючых асоб. У большасці п'ес шмат што здаецца выпадкова, а гэта толькі падкрэслвае непраўдападобнасць сітуацыі. Вобразы часцей за ўсё пазбаўлены псіхалагічных характэрыстык. Паказаны толькі паводзіны героюў. У выніку, глядач не мае магчымасці глыбока зразумець і пазнаць гэтыя вобразы і ўспрымае іх, як «службы» персанажы, неабходна аўтару для адлюстравання падзей, што адбываюцца ў п'есе. Бедны інтэлектуальны свет героюў, невыразнасць іх мовы, прамалінейнасць і схематызм у абмалёўцы варажых сіл таксама характэрны для большасці п'ес, што робіць іх мастацкі няпоўнацэннымі. У радзе выпадкаў мае месца скажонае, няправільнае разуменне рэчаіснасці і спроба стварэння штучных канфіктаў там, дзе іх па самой прыродзе вобраза не можа быць. З гэтага пункту гледжання найбольш паказальна п'еса А. Кучара «Заложнікі». Цяжка паверыць, каб беларускі селянін (Нічыпар), які не можа не памятаць першай імперыялістычнай вайны і нямецкага нашествия на Расію, селянін, які пражыў ва ўмовах новай савецкай вёскі ўсе гады да пачатку Вялікай Айчыннай вайны, не ведаў-бы і не чуў, што з сабе ўяўляюць нямецка-фашысцкія захопнікі, будучы яшчэ да таго-ж братам перадавога чалавека калгаснай вёскі (Міна) і маючы двух дачок, савецкіх дзяўчат. Аднак Нічыпар чамусьці разважае так: «Я нікога не чапаў пры нашай уладзе і мяне не чапаў. Нікога не зачыпаў пры немцах і мяне не зачыпаў» («Подзвігі», № 1. 1945 г. «Заложнікі», стар. 65). Не гаворачы ўжо аб недарэчнай, мякка кажучы, паралелі, само «непраўдліваства» гукаць запамінаннем з старога літаратурнага архіва, а не з'яўляюцца тыповым для вывядлення характэру людзей нашай рэчаіснасці. Для чаго-ж спатрэбілася аўтару рабіць савецкага селяніна схімацім і накарлівай ачечкай? Толькі для эфектнай каншпкі п'есы, дзе Нічыпар, пераканаўшыся ў сапраўднай сутнасці нямецкіх прыгнятальнікаў, адчуўшы іх адзекі на сабе, забівае сякерай нямецкага маёра.

Дачка Нічыпара Зіна, адразу-ж, пасля згаджэння на брудны і нахобны прапавоў нямецкага афіцэра і робіцца яго палубоўніцай. Гэта спатрэбілася аўтару для таго, каб штучна стварыць драматычную

Я. РАМАНОВІЧ

сітуацыю цяжкіх перажыванняў звычайнай і апыяльнай савецкай дзяўчыны.

Памылка аўтара заключаецца ў тым, што ўзяўшы за аснову праўдзівую гісторыю трагічнага лёсу дзяцей вымагаюча беларускага партызана і героя Савецкага Саюза бацькі Міна, захопленых немцамі ў якасці заложнікаў і змучаных у гестапа, аўтар надумаў цэлую гісторыю неіснаваўшай у сапраўднасці сямі Нічыпара і яго дачок. Пры гэтым ён зрабіў Нічыпара здраднікам, нямецкім старстам і евангелістам, нібыта ў падверджанне гэтка евангелія аб тым, што «паўстане брат на брата», у той час, калі ў Вялікай Айчыннай вайне народ быў адзіным у сваёй барацьбе з варажым нашествем, а паасобна выпадкі здрадніцтва і службы ў акупантаў абумоўлены зусім іншымі абставінамі і з'яўляюцца выключэннем.

Зрабіўшы наіск на трагічным лёсе сямі Нічыпара, аўтар гэтым самым адцягнуў увагу глядача ад асноўнай задумкі твора: паказаць, як жысцілі ў сваёй ірэйсці акупанты, помсцяць праслуленому камандзіру партызанскіх атрадаў быцку Мінаду, зішчлаючы яго дзяцей. Замест шырокага паказу народнай партызанскай вайны з фашысцкімі захопнікамі і раскрыцця герайчынага характэру Міна, п'еса «Заложнікі» зводзіцца да сямейнай драмы, разлічанай на сентыментальныя паучыці.

Гэтая-ж загана мае месца і ў п'есе К. Крапівы «Праба агіт». І тут вайна не з'яўляецца самастойным гістарычным фактам агрэсіўнага руху рэакцыі супроць дэмакратыі і сацыялістычнай дзяржавы—усенародным няшчасцем, а як-бы заклікана аўтарам вырасціць сямейны канфікт савецкага афіцэра з яго жонкаю.

Зусім наўным, няварным савецкага камандзіра, здаюцца яго ваганні: ён бацька паслаць на адказнае і рызкоўнае заданне афіцэра—сваіра яго жонкі, толькі таму, што гэта можа быць вытлумачана як акт асабістай помсты, а не баявая неабходнасць.

У камедыі К. Крапівы «Мілы чалавек» Айчынная вайна ўзята як далекі ад падзей п'есы фон, які да таго-ж мала аддучаецца ў творы. Напружанае жыццё тыла, які аддаваў усе сілы фронту і глыбока перажываў ход ваенных падзей, таксама не знайшоў свайго адлюстравання ў камедыі. Сканцэнтрававаны навакол прайдзівсета Жлукты лёгкадумных і няздольных людзей, схільных да незаконных дзеянняў, аўтар прадставіў савецкіх людзей,—і радавых грамадзян і адказных савецкіх і партыйных работнікаў, вельмі недадзекімі, малакультурнымі і безапаможнымі. Следуючы метадам газетнага фельетона, аўтар абмалываў толькі негатыўныя бакі сваіх героюў, гіпербальзавалі іх да апошняй мячымасці. Паставіўшы задачу ўскрыць заганы і недахопы паасобных савецкіх людзей з тым, каб самі паказам выклікаць у глядача адпаведна да іх адносіны, аўтар не паказаў барацьбы савецкага грамадства з гэтымі з'явішчамі.

Для п'ес малых форм, прысвечаных партызанскай вайне, характэрным з'яўляюцца эпизоды мясцовых дзеянняў паасобных людзей, уцягнутых у барацьбу ў сілу асабістых прычыў. У гэтых п'есах мада мастацкага абгулявання і таму з іх не вынікае, што партызанская барацьба была усенародным рухам, добра арганізаваным і забеспечаным баявымі сродкамі. У большасці п'ес дзейнічаюць старыя і дзеці, якіх аўтары часам прымушаюць рабіць неверагодныя, нічым не абгрунтаваныя ўчынкы. У пагоні за танымі эфектамі аўтары ператвараюць моцнага і здраўлівага ворага ў зграю ідэяў і безапаможных ваяк, з якімі лёгка рас-

праўляюцца старыя, дзеці і нават калі («Блакада» і «На скрыжаванні даро»). У большасці аднаактных п'ес людзі аказаны так схематычна і бескалярова, го глыбокі свае жывыя рысы і механіка рухаюцца па волі аўтарскай задум («Мост»).

Пасляваеннай тэматыцы прысвечаны дзе аднаактныя п'есы: «Маленькая хмарка» М. Клімковіча і «Балбатун» Я. Маўра. Правільна намечаная аўтарам тэма з'яўляецца рэвалюцыйнага вайны ў родную в-ку і кланатліва падрыхтоўка да сустрэчы яго калгаснікамі ў п'есе «Маленькая хмарка» нечакана «вырашаюцца» пры дапаме фарсавых трукаў і неабгрунтаванага «ераканання» мужа і жонкі ва ўзвемным п'мане. Імкненне пасмышыць гляда штурхнула аўтар на апашленне стаічч у сваёй аснове героюў. П'еса «Балбатун» дае няправільнае, скажонае ўяўленне аб калгасе.

З новых твораў, якія напісаны пашы драматыргамі і прыняты тэатрамі да пастыноўкі, неабходна спыніцца на «Машэку» В. Вольскага і «Георгію Скарыну» М. Клімковіча.

У аснову п'есы «Машэка» пакладзены легенда аб народным месціцы, асілку Мшэку, які дзейнічаў у маглёўскіх лясах прыблизна ў 16 стагоддзі. Паданне гэта звязана з гісторыяй Маглёва і бытуе народзе яшчэ і па сённяшні дзень. Літаратурны крыніцы гэтай легенды знаходзяцца ў летапісах аб горадзе Маглёве, этнаграфічных запісах Шыны і інш. Ні.

Гэтую тэму ў беларускай літаратуры стварылі пазма Яні Купалы «Магіла льва» п'еса Я. Міровіча «Машэка» і лібрэта оперы П'еса В. Вольскага, абгуляючы выопт памірэнні твораў, імкненца высветліць гэтую цікавую, але мала даследаваную старонку барацьбы народа з феадальным прыгнетам. Аднак, метал падыходу аўтара да раскрыцця тэмы залішне тэндэцыйны і не гістарычны. Індывідуальны пратэст і выступленне сялянскага хлопца Машэкі супроць савольства князя, аўтар намаляваў, як народнае паўстанне, арганізаванае па ўсіх правілах сучаснай рэволюцыйнай барацьбы. У п'есе няма пераканаўчай матывіроўкі таго, чаму хаханя Машэкі, бедная сялянская дзяўчына Ганна якую князь сілком зрабіў сваёй надзійцай, забява Машэку. Адсутнічаюць у п'есе паэтычнасць і рамантыка легенды.

Трылогія М. Клімковіча «Георгі Скарына» (аўтарам напісана дзве часткі; першая апублікавана) прысвечана жыццю і дзейнасці выдатнага беларускага асетніка і першадрукара «доктэра» ў сельскіх навуках і сямі мастацтвах вольных—Георгія Скарыны.

У цэлым вобраз юнага Скарыны напісаны цікава і пераканаўча, але ў гледча, які праглядаець першую частку трылогіі, узнікне натуральнае незадавальненне, паколькі ў ёй нічога не сказана аб асноўнай дзейнасці Скарыны, як першадрукара, г. зн. аб тым, што стварыла яму славу ў народзе.

Усё кампазіцыйнае і разлічана гучыць на раман, чым на п'есу-трылогію: дарчы, міркуючы па дух частках, яны напісаны аўтарам, як п'есы з працягам, а не як поўнацэнны закончаныя творы, што пакідае-б суцэльнае ўражанне.

Дзея п'есы разгортваецца надзвычай мурдна, прыгважэнца рад пачобных абстаіў, якія не маюць непарэчнага адносіна да лёсу Скарыны. Усё гэта змяняе сцэнічнасць твора, ператвараючы п'есу ў драму для чытанна. Для вырашэння тэмы Скарыны было-б зусім дастаткова адной п'есы. Няма патрэбы расцягваць яе ў тры-

логію, тым больш, што першыя часткі прысвечаны вучобе Скарыны на універсітэтах Захаду. Можна скласціся ўражанне, што Скарына ўяўляе з сабе носьбіта заходняй культуры, у той час, як гэты вялікі-прадстаўнік «славянскай культуры і ідэалогіі—быў сынам нашага народу, і нас, бясспрэчна, больш цікавіць яго дракарская дзейнасць у Беларусі.

У выніку сумеснай творчай працы з тэатрам імя Яні Купалы створаны спектакль паводле п'есы маладога драматурга Аркады Маўрона—«Канстанцін Заслонаў». Гэты спектакль прысвечаны дзейнасці героя Савецкага Саюза, арганізатара дыверсійнай работы ў тыле ворага, камандзіра атрада беларускіх партызан—Канстанціна Заслонава.

У п'есе ўпершыню ў беларускай драматыргі створаны вобраз таварыша Сталіна. Апрача інжынера Заслонава ў п'есе дзейнічае калектыў рабочых Аршанскага дэпо. Сам факт паказу рабочых у п'есе даволі рэдкі ў беларускай драматыргі. Праўда, п'еса не пазбаўлена раду вельмі істотных недахопаў, асабліва ў раскрыцці характэраў дзейных асоб і мове. Аўтар прамерна захапіўца знешнім ходам падзей, эфектнымі сцэнічнымі становішчамі ва ўрон унутранай псіхалагічнай лініі асноўных героюў. Крыху прастэйшыя паказаны ворагі і здраднікі. Аднак, агульны ідэынны вывад, які вынікае пры знаёмстве з п'есай, правільны ў тым сэнсе, што падзеі, адлюстраваныя ў ёй, не ізаляваны ад агульнага ходу Айчыннай вайны.

Дзеі і паводзіны Заслонава пераканаўча паказваюць герайчына характэру савецкага чалавека. Барацьба ў п'есе насчытана сапраўднай палымінасцю і цвёрдай верай у перамогу.

Пазма А. Бядевіч і З. Цялесін напісалі сваю першую п'есу «У добры час», якая паказвае аднаўленне калгаса ў пасляваенны перыяд. Аднак аўтары павіны яшчэ шмат прапрацаваць над здзейсненнем сваёй актуальнай і вялікай задумкі. Першы варыянт п'есы яшчэ не з'яўляецца дасканальным з пункту гледжэння новых высокіх патрабаванняў да літаратуры і мастацтва.

На тэму аб пасляваенным будаўніцтве калгасаў працуе пісьменнік Цімох Каласко.

Драматург М. Клімковіч напісаў лібрэта оперы «Кастусь Каліноўскі», якая прынята да пастыноўкі тэатрам оперы і балета, і цяпер працуе над выключна адказнай і вельмі неабходнай тэмай аб Кастрычніцкай сацыялістычнай рэволюцыі на Беларусі. У яго п'есе дзейнічаюць вялікія правадчыкі рэволюцыі Ленін і Сталін, а таксама добра вядомы ў нас большэвік і дзяржаўны дзеяч першых год утварэння савецкай улады ў рэспубліцы—таварыш Мяснікоў.

Над гэтай-ж тэмай працуе паэт Пятро Глеба.

Юры Рудзько напісаў п'есу «Слава дружбе», аб дружбе і ўзаемадапамоге славянскіх народаў і іх сумеснай барацьбе супроць нямецкіх фашыстаў. Цяпер ён піша новую п'есу.

Над новымі п'есамі працуюць драматыргі Алеся Кучара і Павел Кавалёў. Конкурс на лепшую савецкую п'есу сабраў багата новых твораў, якія цяпер разглядаюцца журы. Гэты конкурс адкрые новыя імёны ў беларускай драматыргі.

Вялікая роля ў штодзённай працы з аўтарамі па стварэнню новых п'ес належыць секцыі драматургаў Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР, Кіраўніцтва па справах мастацтва і тэатрам. Пакуль што гэтая праца наладжана слаба.

Пастанова ЦК КП(б)Б мабілізуе нашу увагу на пераадоленне недахопаў у працы, на стварэнне высокадэяных мастацкіх твораў, якія абуджалі-б у нашым народзе патрыятычныя паучыці любі да сваёй Радзімы, да Вялікага Сталіна.

У літаратурнай крытыцы былі спробы разглядаць пазму «Магіла льва», як твор, які пабудаваны выключна на інтрызе любовнага характэру. Адштурхваючыся ад радкоў пазмы, —

Была прычына дзвучына, Машэка згінуп пра я, — некаторыя крытыкі даводзілі, што Машэка робіцца разбойнікам толькі таму, што пан адабраў у яго любую Натальку. Аднак такое сцвержэнне не адпавядае таму, што было сказана вышэй, яго няправільна трымае ідэю твора і не раскрывае сутнасці аўтарскай задумкі. М. Пятровічу нельга супярэчыць, калі ён піша: «Пачаўся развал пазмы прыгожай марай і жорсткай змрочнай здрадлівай рэчаіснасцю». Пад гэтым кутом гледжання і патрэба было разглядаць ідэіную накіраванасць вобразаў Машэкі і Наталькі, бо сутнасць аўтарскай задумкі заключаецца ў тым, што паэт даводзіць, хай сабе падтэстам: Машэка не нарадзіўся разбойнікам, як і Наталька не нарадзілася здрадніцай і вабойцай; сацыяльная несправядлівасць зрабіла іх такімі. Справа ў тым, што ідэальнае каханне Машэкі і Наталькі, якім малое гэтае каханне Янка Купала ў пачатку пазмы, з'яўляецца марай-кавай пазта аб сацыяльна справядлівым ладзе, без уціску і прыгнечання чалавека чалавекам. Гэтая ідэя — як-бы фон, на якім паэт намаляваў жудасную несправядлівасць тагочаснага сацыяльнага ладу. У пазме «Магіла льва», а таксама ў пазмах «Курган» і «Бандароўна» Янка Купала ўзасобіў сваю мару пра шчаслівага чалавека, вольнага ад ланцугоў сацыяльнай няроўнасці.

М. Пятровіч няправільна зразумеў вобразы Машэкі і Наталькі. Больш таго, ён робіць непараўнаў памылку, калі спрабуе вытлумачыць учынак распуснага пана, які спакусеў Натальку, фактарам бялаглазнага парадку, а не сацыяльнымі ўмовамі. М. Пятровіч піша:

Садовая вуліца

Калі па вуліцы Садавай
Іду я попеч з цыпнёй,
Здаецца мне, —
З усёй Малдова
Сады схіліліся над ёй.

Пладамі поўнымі, як вока,
Да долу гнецца з сукам сук.
За тын зваліся аблык вока
І сонцам коціцца на брук.

Усё знаёмае мне гэта,
Усё абмывае душой:
Тут з светлай марою паэта,
З садацкай думай я ішоў.

Ляжала выпалле сухое
На вуснах,
Прагнуўшых вады,
А крозь сцявіліся расою
У сіняй завязі сады.

І рад я тым,
Што ў час суровы
Мая адвага тут прайшла,
Каб з краю ў край зямля Малдова,
Як ты, Садовая, ціла.

Будаўнікі мола

Пласкалася мора,
Малола
Валамі, як жорнам, дол.
А людзі стаалі ля мола,
Узяўшы чаўны на прыкол

Крылатыя хвалі гарбамі
Штурхалі на дно валуны.
Стыхію не стрымліваў камень.
А людзі?
Трымаалі яны.
Ім рукі гранітныя грані
Крывалі ў лютую золь.
Пякла, нібы полымя, раны
Марская прагоркала соль.

Вятры ў апантаным сваволлі
Паўзлі ў вядзеным адварот,
Шаланды-чаўны на прыколе
Гушталі, як цацкавы флот.

І ў хвілю цяжкую на ўлонні
Зыбучай вады
Камніяцэ
Прыгвадзі атаку на Гроне,
Славацкія Татры,
Мароз...

Тых дзеі гадавала сіла
Трымала людзей над вадою
І мору шляхі зачыніла
Трывалай, гранітнай сцяной.

І хлынула ў гавань Адэса,
І гоман і шум несучы...
І сінімі зрэнкамі бэза
Гядзела вясна ў дзаячыню.

Днястроўскія рыбачні

Запела ранне ў рог баранні.
Яны пакінулі шатры.
Гарць пярэстыя убранні
У сто высёлак на Днястры.

Смалою пахнуць пласкадонкі,
Стругае хваля цёс бартоў.

Назані над Дунаем

Кубанцы мчацца ўздоўж ракі.
Падковы будзья ранах.
Блішчаць гвардзейскія клінікі —
Дывізія маланак.

Кубанак смоль,
Чупрын віхры —
Любому заглядзца...

У пісьменнікаў Адэсы

Пісьменнікі горада рыхтуюцца да слаўнага 30-годдзя Кастрычніка.
Паэт Яўген Бандурніка нядаўна выстоўжаў у старэйшую ў СССР Камітэц-Мастоўскую МТС. Творчая пазедка дала яму добры матэрыял, і ён цяпер піша пазму пра людзей калгаснай вёскі. Адначасова Бандурніка рыхтуе да друку

У блытаніне нітак тонкіх
Ужо хвалюецца улоў.

Падняты сёці у затонях.
Дзень над ракою устае.
Днястра багаче на далонях
Жывым, хвастатым срэбрам б'е.

Дунай, суцішымым вірм,
Жывым паданнем льецца.

У ім нікога не відно,
Ні лебедзя, ні чаплі.
Узяў ён з берага адно —
Агольня шабалі.

Адэса—Кішынёў,
1946—47 гг.

Рыгор ШКРАБА

Ідэя пазмы „Магіла льва“

Янка Купала пасля сваёй смерці пакінуў багачыню літаратурную спадчыну. Нашы літаратуразнаўцы пакуль што вельмі мала зрабілі для даследавання і вывучэння творчасці народнага паэта. Няўрад ці трэба даводзіць, што кожнае новае слова пра творчасць народнага песьняра сустракаецца з вялікай цікавасцю. Неабходнасць у навукова-крытычных артыкулах пра творчасць Яні Купалы настольва дыктуюцца яшчэ і тым, што ў нас няма падручнікаў па беларускай літаратуры ні для сярэдняй, ні для вышэйшай школы, і падобныя артыкулы з'яўляюцца адзінай крыніцай, якая дапамагае выкладчыкам, студэнтам і вучням асяяваць багачыню паэтычнай спадчыны Яні Купалы.

Нам давалося прачытаць у Маглёўскай абласной газеце «З радзём» (№ 68, ад 6 красавіка г. г.) артыкул дацэнта М. Пятровіча «Магіла льва» Яні Купалы. Аўтара можна было-б толькі вітаць, калі-б ён хоць у нейкай ступені адолеў даламачы чытачам асэнсавачы значэнне выдатнай пазмы народнага паэта. Аднак, не гледзячы на добры намер аўтара, яго артыкул мае рад няправільных сцверджанняў, якія ўносіць блытаніну ў разуменне ідэі пазмы, не раскрываюць сутнасці паэтычнай задумкі.

На думку М. Пятровіча, Янка Купала ў пазме «Магіла льва» ўзасрашае «той час, што агінуць мусіў у бес-

прасветнай векаў мгле», увекачевае яго ў пазме не для таго, каб любавача і захапляцца дзвучымі падзеямі, а для таго каб быць на новы лад пачаці І сёубу новую пачаць».

Супроць гэтага нельга супярэчыць. Зварот пазта да мінулага арганічна вынікае з яго поглядаў на ролю паэта і пазэй ў жыцці народа. Янка Купала імкнецца, каб яго творчасць натхняла працоўны народ на барацьбу, каб яна выучыла любіць і шанавць свабоду і ненавідзец прыгнятальнікаў.

Быць вольным хай родзятца думкі ў нявольніка,
Хай быць чалавекам захоча брат мой.
(«Вы кажаце»)

У мінулым паэта перш за ўсё цікавіць моцны духам, валавыя і нескароныя натуры. Услаўляючы герайчнае мінулае, Я. Купала ўслаўляў прагу народа да свабоды, бунт супроць прыгнятальнікаў. На матэрыяле мінулага паэт ставіў і вырашаў надзвычайныя пытанні аб рэволюцыйнай барацьбе і вызваленні народа. Палыміны заклік да рэволюцыйнай барацьбы супроць прыгнятальнікаў нельга не чуць ў строках адавалася-б бескрыўнага верша «Кастусь».

Быў даўней народ хітрай,
Не знаў стрэльбаў, дык аей!
Коскі шаблямі был,
Ваяваць з ім ішлі...
Касу ў шыны адгане,
І насадзіць, і махне;
Смерць таму, хто не зышоў;
Касой рэзалі ўрагоў...

«Ен (пан — Р. Ш.) прэсыціўся выкарыстоўваннем сваёй сілы: яму хочацца ілюзіі, што выскова красуна добраахвотна яму падпарадуецца, пакахае яго». Гэты прычэп М. Пятровіч праводзіць паслядоўна і пры вытлумачэнні вобраза Машэкі. Занядаўшы сацыяльны матывы пазмы, аб якіх ён пісаў у пачатку артыкула, М. Пятровіч сцверджае: «Машэка цалкам знаходзіцца ва ўладзе сваіх страасцей. Болі незадавальнага каханая патрэба была нешта супроцьстаіць, трэба было нечым заглушыць яе. Агрэміюста сіла штурхала яго на шлях разбою*»). Далей аўтар даволі нязграбна і маліпаменна ўкладнае сваё памылковае сцвержэнне: «Паводзіны Машэкі можна было-б параўнаць з санкамі, якія несупына імчацца пад гару або з упудзіўнымся каменем, закусцішым удзайлі. І санкі і конь могуць быць або накіраваны ў пэўным напрамку, або астанулены разумнай воляй неразгубіўшагася чалавека і гэтым быць перагважэнца ад сваёй гібелі. Гэтай разумнай воляй Машэкі не было. Забавіцца для Машэкі стала патрэбнасцю. Ен стаў упівацца крывёю, як віном п'яніца, хоць ў пачатку пазмы Наталька — станоўчы вобраз. Яе прыгожую душу нявечыць савольны пан. Спачатку яна шчыра і прыгожая ў сваім каханні да Машэкі. Адпаведна гэтай і партрэт

Непераадоленыя традыцыі

ЭЛЬМАР ГРЫН І ЯГО КНІГА

Ул. ШАХАВЕЦ

М. СМОЛКІН

Гэтымі днямі выйшаў з друку зборнік вершаў маладога паэта Аляксандра Астапенкі*. Значная частка вершаў зборніка прысвечана нашай гераічнай Савецкай Арміі, якая пераможна прайшла ад Сталінаграда да Берліна, вызваліўшы ад нямецка-фашысцкіх захоўнікаў землі роднай Беларусі і братніх народаў. Падат славяцкай война, які сваёй самаадданай барацьбой перамог ворага і заваяваў мір. Любоў да радзімы натхняла савецкіх людзей на подвигі; разбурэнні, што ўчынілі захоўнікі, клікалі да помсты. Людзі, якія вярнуліся да мірнай працы, аддаюць усе свае сілы для таго, каб радзіма ішоў расквітнела, каб прасце красавала на нашай зямлі.

Аднак гэтыя тэмы не знайшлі ў вершах зборніка належнага мастацкага вырашэння. Вершы маюць значныя хібы і недахопы, якія зніжаюць іх вартасць. На найбольш характэрных хібах і недахопах, якія ўласцівы многім і іншым маладым паэтам, а часамі нават і не маладым, мы і хочам спыніцца ў гэтым артыкуле.

Вайна прынесла народу многа няшчасця. На месцы гарадоў засталіся руіны, на месцы квітнеючых вёсак — палішчы. Але ніякі выпрабаванні не змаглі зламаць у нашага народа веру ў перамогу, выклікаць у яго роспач, смутак і слёзы.

Гэта — агульнавядомыя факты, пра якія ведаюць і маладыя паэты. Але чамусьці ў многіх сваіх творах, асабліва ў тых, што напісаны ў час вайны, паэты не лічаць з гэтым і рознадуць прамерна мала слёз, смутку і роспачу, прыносячы тым самым нашага чалавека, у скажоным святле падаючы яго маральныя якасці.

Слёз, роспачу, тугі і смутку многа ёсць і ў вершах А. Астапенкі. Каб пераканацца ў гэтым, дастаткова пералічыць вершы, у якіх паэт «плача». Вось прыклады: «на родны смутак», «смутак з мукамі і горам» («Вясна»), «кроў і слёзы пльылі па вясновых разорах» («Выпрабаванне»), «заплакала вясна чалавечым горам», «сэрца на раны бядоў пабіта», «народа пакутнай слязою» («Думкі аб роднай зямлі»), «падышла да ракі і плача», «вечер... занёс яе слёзы» («Вяснаход»), «восень... абдывала слязьмі і студзіль зямлю» (?) («Вечер дужы»), «летам абраць даваляе нам слёзы» («Вольная краіна»), «кодыкі напалкалі з гора глыбокія вочы крыніцы» («Сталасць») і г. д. Ці не занадта многа слёз, плачу і смутку для аднаго зборніка?

Часамі Астапенка выяўляе імкненне да заўсёднага адлічэння, пасіўнасці: «Прадзекі сіня падзелілі палісам і будзем слухаць ціхі голас лесу» («Вясна»), «і палі, і лясы, і скаленчы сад цішыня мірных дзён сваім крыллем атудіць» («Перамога дзень»), «зціскаю ад бою, нібы дар, прыймаю» («Выпрабаванне»).

Спробу вызначыць сваё паэтычнае кроўды мы наглядзем амаль што ў кожнага маладога паэта, такая спроба ёсць і ў Астапенкі. У вершы «Пра будучую песню», які замыкае зборнік і таму з'яўляецца як бы падагульненнем напісанага і праграмай для далейшага, ёсць такія радкі: «Не знаю, якую песню табе, Беларусь, складу...». Далей ідзе перадчыненне са злучнікам ці, будучая песня будзе падобна: на вясною гаманку ці на ціхі шолас, на прыжоную вясёлку ці на вясёлы рэх, на ўзрушанае мора ці на бадзёрую рэчку, на новую мелодыю ці на сёлды дождж. Гэтая «беспраграмнасць», адмаўленне наўвясці ў сабе пэўнага творага воблік — не толькі аўтарска «спісцласць». Змяшчэння ў зборніку вершы сапраўды гавораць аб тым, што пакуль што свайго яскрава вызначанага голасу Астапенка не мае і знаходзіцца ў палоне перайманай і ўплываю, прычым самых разнастайных: народнай песні («Чаму дзяўчаткі не спявалі»), народных паэмаў Я. Купалы і Я. Коласа («Дуб»), А. Куляшова («Ліст са шпіталю»), рамансавай лірыкі («Да сустрэчы») і г. д.

Цікава прыгадаць некаторыя творы, якія ў той або іншай ступені блізка пажылі сабой па вобразам, па тэме і яе вырашэнню. Пасля вайны з'явілася многа твораў, і паэтычных і празаічных, прысвечаных адзіўнаму разбурэнню немцамі гаспадаркі. Сярод іх значнае месца займаюць творы аб няваселлі, схема якіх прыблізна такая: пабудавалі новы дом (цагляны або драўляны), людзі радуюцца і з прычыны гэтага піюць у новым доме з новых дарак (гарэлку або віно).

А. Куляшоў надрукаваў верш «Сланечнік», у зборніку М. Гамолкі змяшчаны верш «Сланечнік», вершы пра сланечнік ёсць і ў А. Жабрука і ў іншых. Ва ўсіх іх сланечнік параўноўваецца з сонцам, або лічыцца яго меншым братам.

Сімвалам трываласці і магучасці на працягу доўгага часу служыць для паэтаў адзі і той-жа назменны дуб, якія яны не перастаюць экспалатаваць і да гэтага часу.

Неўміручасць нашага чалавека паэтымі выяўляецца ў тым, што на яго магіле вырастаюць вясёлкі (у В. Віткі, А. Вялюгіна), вярба (у М. Танка, А. Зарыцкага), суніцы (у Н. Тараса) і інш.

У чым-жа прычына гэтага, даволі відавочнага, падабенства? Справа тут не толькі ў перайманні і ва ўплыве. Творы могуць быць напісаны незалежна адзін ад другога, самастойна, і быць падобнымі паміж сабой.

Льф і Пятроў у сваіх успамінах аб сумеснай рабоце над кнігамі «Дванаццаць крыслаў» і «Залатыя палёны» расказваюць, што калі ім абодвум прыходзіў у галаву адзі і той-жа сюжэтны ход, адзі і той-жа

А. Куляшоў надрукаваў верш «Сланечнік», у зборніку М. Гамолкі змяшчаны верш «Сланечнік», вершы пра сланечнік ёсць і ў А. Жабрука і ў іншых. Ва ўсіх іх сланечнік параўноўваецца з сонцам, або лічыцца яго меншым братам.

Сімвалам трываласці і магучасці на працягу доўгага часу служыць для паэтаў адзі і той-жа назменны дуб, якія яны не перастаюць экспалатаваць і да гэтага часу.

вобраз, які яго адкідаваў, як непрыемны. Яны лічылі: тое, што прыйшло ім у галаву абодвум адначасова, можа прысці і ўсякаму трэцяму і чацвёртаму, а таму будзе з'яўляцца нецікавым, штапам, знойдзеным на шляху найменшага супраціўлення.

Нам здаецца, што гэтым тлумачыцца і падабенства ў вырашэнні тэмы многіх твораў нашых пісьменнікаў. Сапраўды, схематычасць твораў пра няваселлі вынікае з «відавочнасці» пабудовы верша на гэтую тэму; на параўнанне сланечніка з сонцам штурхае яго зводны выгляд; пасіўным следствам традыцыі вытлумачаецца выкарыстанне дуба, як сімвала моцы; колер вачэй падобен на колер вясёлкі, крыві — на суніцы, таму зразумела, чаму яны вырастаюць на магіле памершага.

А. Астапенка таксама хварэе гэтай хваробай, выкарыстоўвае перавагу, што падаецца, не задумваючыся над тым, ці было ўжо шоста падобнае раней, ці з'яўляецца яно нечым асаблівым, што не адразу прыдзе кожнаму ў галаву. Паэт не вымярае гэтым крытэрыем мастацкую вартасць напісанага, забываючы, што для паэты арыгінальнасць і навізна — адно з галоўных патрабаванняў.

Вось радкі з верша «Дзяўчыне ў бэзвалі касынцы»:

І сёння я вясёлым маем,
Калі прыгожы бэз красуе,
На кожным куціску страчу
Касынку бэзавую тую.

І з верша «Я хацеў забыцца...»:

Калі стогне бугра,
То заўжды здаецца,
Мяне кіла дзеўчына,
Не біроза веццем.

Гэтым Астапенка дае да паэтычнага гербарыя бэз і бірозы, нічога не дадаючы да напісанага раней на тэму неўміручасці.

Не ўтрымліваецца паэт і ад таго, каб не выкарыстаць традыцыйны дуб («Дуб»). Паэт жадае: «я хацеў-бы пакінуць хоць трохі жыжарам і рун для ўспамінаў» («Для гісторыі»), згаджаючыся з героям апавесці «Станаўленне» Ус. Краўчанкі, якія для гэтай-жа мты абгароджвалі адданую зямлянку, што засталася ў вёсцы.

У пятым нумары «Полымя» П. Броўка надрукаваў свой верш «Апошняя зямлянка», у якім і ён далучаецца да гэтага падабенства.

Простая канстатацыя фактаў без выяўлення сваіх адносін да падзей, якія апісваюцца, можа знаходзіць месца і ў такім, здавалася-б, не падыходзячым для гэтага жанры, як лірычны верш. Дзяжурныя словы накіталі: «люблю я ўсё» (што пералічалася раней) або: «мы не забудзем гэтага» (пра што ішла размова вышэй) не могуць прымацца ў разлік, калі яны лагічна не вынікаюць з усяго верша, а яго вобразнай пабудовы. Найменне праз адзінакавае выявіць агульнае, праз паасобную дэталі падаць цэлы малюнак прыводзіць маладых аўтараў да прамернага загрузвання верша назвамі прадметаў.

Так, напрыклад, у чатырох строках верша «Вяснаход», якім Астапенка адкрывае зборнік, успамінаюцца: шумлівыя прадвесні, сумныя і вясёлыя песні, лясы, вішні, сінія азёры, срэбныя істукі рэк, святлыя крыніцы, дымныя дугі, мірныя вёскі, сады, сіня неба, гоман вёрб, смалісты пах сосен, нывы, балоты, клёкат бусла, птушчыны свіст, палёт жураўлёў. Простае пералічэнне гэтых слоў займае ўсё радкі верша. Усе намаганні аўтара прыкладваюцца да таго, каб раставіць больш-менш здавальніваюча безліч названых прадметаў; за божаю: не абмінуць-бы чаго забываецца ўсё астатняе, што неабходна для верша; і свежыя вобразы і арыгінальная думка.

Калі Астапенка піша пра бой, ён лічыць абавязковым успомніць усё, што толькі ёсць на вайне («Воіну»): бомбу, якая раніць прастор; удар варажжа снарада; гул веруноў, што апяляе сад і зацягвае дзень дымам і смугой; кулі, якія ўшываюцца ў бірозы і г. д. У адной строфе верша «Салдацкая слава» тоўняцца і самалёты, і танкі, і гарматы, і сталь, і агонь.

У гэтых вершах паўната — ілюзорная, яна ператвараецца або ў халодную канстатацыю або ў натуралізм. Такія вершы ў зборніку многа, акрамя вышэйназваных сюды адносяцца: «Думкі аб роднай зямлі», «На роднай зямлі», «Не такой я спаткаў цябе, вуліца», «Шчасце», «Пра будучую песню».

Матэрыялам для твора служыць ўласна. Уменне знайсці срод «тысяч тон слоўнай руды» (В. Маякоўскі) патрэбна, адзіна магчымае для дадоенага кантэкста слова — справа цяжкая, але неабходная.

На жаль, Астапенка часта забывае аб неабходнасці выканання гэтага патрабавання-мінімуму, не ўмеў знаходзіць дакладнае слова, дае вобразы, якія не стасуюцца да кантэкста, не прадумае іх. Так, на

прыклад, у вершы «Пад Масквой» паэт піша: «Тут надаліна за вочае бяргі намі вораг на захад адхінуў, не падумаўшы аб тым, што ніякай бяргілі ў немцаў пад Масквой не было і не магло быць. У вершы «Вяснаход» ёсць такі вобраз: «Жанчына ідзе да ракі па вадзі, біда на кароткім тэме паваду сцяжынкаю побач крочыць». На паваду можна вёсці каго-небудзь, цягнуць, прымушаць яго ісці за сабой, чаго, вядома, не хацела рабіць з бядой жанчына.

Нельга гаварыць: «адбіваў атакі адну за другой нашы воіны стойка магучым хаўрусам» («Дуб»). Хаўрус — не тое слова, якое павінна стаць на гэтым месцы. Не тыя словы ўжыты аўтарам і ў такіх выпадках: «муравейнікам рупня людзі новы дом па цагляныя склалі» («Увайшло сонца»), або «Душлікі бомбамі штандар» («Чырвоны сцяг»).

Дрэна ўжываць змяшчальныя звароты, накіталі: «касароўнякня прыглед на бок» (у дачыненні да байца) ці: «запускаў ён глыбей у зямельку карніні старыя» (у дачыненні да дуба).

Прыкладаў, якіх-б пацверджалі, што Астапенка часта не ўмеў знаходзіць патрэбнае слова, можна прывесці шмат, абмяжумся яшчэ толькі дзюма: «па вуліцах стольняга Мінска... усмежыць аўтар нас хаты» («На святга») і, нарэшце, проста парадыйнае: «Па Еўропе прайшлі пераможна на яны і нямецкага звера ў гнязде даканалі».

З боку формы ёсць у Астапенкі і яшчэ некаторыя хібы. Некрытычны адносіны да спадчыны, няўменне выкарыстоўваць мастацкія сродкі належным чынам прыводзяць аўтара да разрыў паміж зместам і формай. Так, напрыклад, радкі з верша «Днём гарачым»: «медсястра сцяжынкай фронтавой несла стан свой лёгкаю хадой даюць уяўленне не аб франтовай медсястры, а хучэй за ўсё аб нейкай романтичнай грузіцы часоў Лермантава.

Недахопаў і хібаў у першым зборніку А. Астапенкі ёсць даволі многа. І ўсё-ж некаторыя сваімі вершамі аўтар дае паставу сцвярджаць, што ён і змога пераадолець, што ён пачаў ужо іх пераадоляваць.

Вылішчы багата слёз, аддаўшы прамерную даніну смутку, паэт, нібы падагульняючы напісанае ім і суміяваючыся ў законнасці і патрэбнасці галошання, заде сабе пытанне: «ха б смуткам засцелеш пустыню? Ха б слёзы ўзвідуць камяніцы?» і знаходзіць правільны адказ: «трэба ў мур сонца класці цагляны, каб святліцам над сонцам іскрыцца» («Для гісторыі», 1946 г.).

Астапенка пачынае правільна прымаць рысы нашых савецкіх людзей: непахіснасць і мужнасць байца: «я-ж устаю і ў атаку бігу нявольны, упарты і дужы» («Вясмерце»), горадскі салдата Савецкай Арміі: «як добра, што я салдат: я першым залянуў сэрцам у вочы і каскай зачэрпнуў крынічнай вады, да Нёмна змеруў зямлю» («Вольная краіна»), аптымізм і радасць жыцця:

У зямлянках сырых жыжучы,
Нашы людзі кахалі, спявалі,
На сузор'і глядзелі ўначы
І лірычныя вершы складалі. («Для гісторыі».)

Праўда, у вершах Астапенкі яшчэ многа дэкларацыйнасці, святлыя бакі жыцця амаль заўсёды асацыяваныя толькі з сонцам, падчас нават з нейкім сімвалічным сонцам з вялікай літары («Раны вайны»), але ў гэтых адносінах паэт становіцца на правільны шлях.

Аб тым, што Астапенка настойліва дамагаецца даць сабе адказ на пытанне: «якую песню скласці Беларусі?», што ён шукае свайго ўласнага голасу, сведчаць такія вершы, як «Вясмерце», «Горадзкія», «Вольная краіна». Некаторыя, хоць яшчэ пакуль што даволі скромныя, дасягненні аўтара ў гэтай галіне ёсць.

Астапенка спрабуе адзіць ад халоднага канстатавання фактаў, ад простага пералічэння прадметаў без сваіх адносін да апісванага. Вось радкі з верша «Выпрабаванне»:

Усё аддаў для цябе,
Каб ты зноў, Беларусь, красавала,
Слы — шумнымі лясам,
Каб гулі ў вяхах безумныя,
Кроў — вішнёвым садом,
Каб іх сокам чырвоным ярчэй налівала,

Фарбу сінх вачэй
Твайму небу, Айчына,
Нават песню душы я кладу на цымбалы,
Каб на свяце народным гучней яны гралі.

Паэту часамі ўдаецца знаходзіць свежы вобраз, адлюшкаць патрэбнае слова:

Першы раз за тры годы
Полк пайшоў без мяне,
Не спыніўшы пахода,
Як заўжды на вайне.
«Лет са шпіталю».

Без цябе я бывала не мог
Быць на свеце івондэй гадзіны,
Да цябе беглі сотні дарог,
А дамоў не ішло ні адзінай.
(«Не прыймаюць на пошце ліста».)

Да ліку лепшых твораў нашай літаратуры, якія з'явіліся за апошні час, належыць таленавіты раман «Вечер з поўдня» левінградскага пісьменніка Эльмара Грына. Імя Грына — новае для многіх чытачоў, таму хочацца хоць-бы ў агульных рысах пазнаёміць з жыццём гэтага пісьменніка.

Александр Васільевіч (Эльмар) Грын нарадзіўся ў 1909 годзе на Карэзскім перапынку, у сям'і беднага рамесніка. Лялечку было каля двух год, калі памёр яго бацька. Маці працавала на найму. У 1916 годзе яна перасялілася ў Пецярбург і хутка памерла. Да 13-ці год Грын выхоўваўся ў дзіцячых дэмах. У Маленце і ў Юнацыя гадзі будучы пісьменнік доўгі час займаўся цяжкай фізічнай працай, пакуе ў 1929 годзе не пастануў дарахтоўнікам на Балтыйскі флот. З 1934 г. да 1939 г. Грын працаваў радзістам у сістэме лясных тэстэў Ленінграда. Гэты час быў пачаткам яго літаратурнай дзейнасці.

Першую кнігу апавяданняў Грын выдаў у 1939 г.

Ужо гэтая кніга сведчыла аб тым, што ў савецкую літаратуру прыйшоў такі мастак, які валодае сваёй арыгінальнай тэмай.

У 1943 г., у час вайны, Грын, знаходзячыся ў радах Дзевятай арміі, надрукаваў апавяданне «Хэйно атрымаў вінтоўку», якое з'явілася як-бы фрагментам да рамана «Вечер з поўдня».

У гэтым апавяданні даволі выразна выяўляецца абуджэнне палітычнай свядомасці ў фіскага селяніна пад уплывам лідэраў апошняй вайны.

Раман «Вечер з поўдня» — адзін з нямногіх твораў савецкай літаратуры, у якіх адлюстроўваецца жыццё сучаснай Фінляндцыі.

Значнасць рамана Грына ў яго агульнасці, у тым, што твор напісаны з выразнай палітычнай устаноўкай. Каб унікнуць «умшляні» ў дзеянне герою, Грын абраў для свайго рамана найбольш цяжкую і змястоўную форму: апавяданне вядзецца ад першай асобы, ад імя фіскага батрака Эйнары Пяткіяні, які працуе ў багатага пана Куркімія.

Падзеі асабістага жыцця цэнтральнага героя — Эйнары і вялікай ваенна-палітычнай падзеі падаюцца так, як бачыць іх селянін; яго вачыма глядзіць увесь час аўтар на жыццё. Гэта абумовіла сваёсабытнасць стыль рамана. Падзеі разгортваюцца па ступова, паслядоўна, дэталёва маюцца працэс прасвятлення, абуджэння раней адсталыя селяніна, які ўсведамляе свае класавыя інтарэсы.

Калі ў пачатку рамана Эйнары нясе непасрэтнае ярмо панскай няволі, не ведаючы другіх інтарэсаў, акрамя інтарэсаў свайго сям'і, дык у канцы рамана ён развінае сваю спіну, адмаўляецца працаваць на драпежніка Куркімія, яго грамавы голас прэтэста абжае начыную цішыню, якая навісла над дзікімі фініскімі скаламі, ён прагне глытае свежы вечер з поўдня, — вечер з Савецкага Саюза.

Пачаткі рамана ўмоўны ў перадачы ўсім магчымым перыпетый палкага каханія. Але паступова паглыбляецца вострая сацыяльная і псіхалагічная тэма аб «бязроднасці» адшчэпана-спевака ў свеце сытых.

Гэты народны туркменскі раман прастае вядучую цікавасць для чытача, і нягледзячы на выкананне свайго ролі фармацэўтыка пасляслоўя Н. Манухіна, якое не ўзвышаецца над узроўнем вядоўкі ад перакладчыка. Значную частку гэтага кароткага пасляслоўя Манухіна прысвечана страфічнаму схемі рамана і пошукам «уну-

Пачатак і канец рамана — межы часу, які напуюнены падзеямі двух войнаў, што віда Фінляндцыя супроць Савецкага Саюза і ў якіх яна пацярпела паражэнне.

Прайшоўшы праз гэтыя войны, Эйнары не хоча больш мірыцца з лёсам чалавека, для якога няма месца ў палітычным жыцці краіны. Ён рашуча патрабуе сваіх чалавечых правоў. У тыповым вобразе Эйнары паказаны шлях фіскаль беднага.

У партрэце Эйнары, які намаляваны рэльефна і з мяккім гумарам, Грын адзначае багатырскую сілу, якую ён атрымаў у спадчыну ад сваіх продкаў, што займаліся цяжкай фізічнай працай. У высковага асілка Эйнары рукі «з тоўстымі жыллі і цвёрдымі выпуклымі мускуламі». Эйнары валодае прыродным розумам і кемнасцю, ён зусім не такі просты, як гэта здаецца спачатку. Цяжкая, фізічная праца адвучыла Эйнары разважаць, хутка даходзіць да сэнсу. І тым не менш, ён хоча ва ўсё пранікнуць сваім розумам, не спынаючыся і не забягаючы наперад. Такі псіхалагічны вобраз героя Грына. У пачатку ў Эйнары няма ніякіх выразных пераконанняў, ён не ведае як належыць ні свае краіны Суомі, ні Савецкага Саюза, верыць у тое, што ад рускіх можна ўсёго дакацца да сэнсу. І тым не менш, ён хоча ва ўсё пранікнуць сваім розумам, не спынаючыся і не забягаючы наперад. Такі псіхалагічны вобраз героя Грына. У пачатку ў Эйнары няма ніякіх выразных пераконанняў, ён не ведае як належыць ні свае краіны Суомі, ні Савецкага Саюза, верыць у тое, што ад рускіх можна ўсёго дакацца і некрытычна ставіцца да выдумкаў фіскаль прапаганда, якая сістэматычна атручвала свядомасць народа. Не задумваюцца Эйнары сур'ёзна і над сваім становішчам, лічычы, што на свеце ўсё ўладкавана як належыць, кожнаму вызначана яго месца. Трагізм свайго нявольніцкага становішча Эйнары пакуе што ўсё яшчэ не ўсведамляе. Больш таго, атрымаўшы ад пана Куркімія ва ўзнагароду за дваццацігадоўную працу каменны бугор каля скалы, Эйнары пачынае думаць, «што не так ужо дрэнна стала жыць на зямлі».

За каменны бугор і буюгу хадзіў, Эйнары быў абавязаны працаваць на гаспадару.

Бацька Эйнары даў завет сваім сынам «не адрывацца ад зямлі», і памятаючы гэты завет, Эйнары ўзмацаваў выскоку ў сваім марак; ён думае пра кавалек не скалясты, а сапраўднай зямлі, каб мець права сказаць: «Вось гэта мая зямля, мая гаспадарка...».

Мара пра ўдасноўна зямлю, характэрная для ўсяго селянства наогул, збліжае Эйнары з класічным героем беларускай літаратуры, працавітым селянінам Міхалам, які некалі, у дарэволюцыйную пару, таксама марыў «куціць зямлю, прыбавіць свой куць». Гэтая «вечная» праблема зямлі, частліва вырашаная для беларускага селяніна Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыяй, на-ранейшым застэчыцца актуальнай для тысяч беззямельных фініскіх сялян.

Зместу ў свядомасці Эйнары адбываюцца частковыя пасля гутарак з маладым братам Вільхо, але рашучы ўплыў на яго зра-

Сімавалічна, перш за ўсё, назва рамана, і смяла таксама вырастае скала, што засланне сонца. Толькі, маючы на ўвазе рэалістычную сімволіку рамана, якая запамінаецца з фальклора, мы зразумеем глыбокі сэнс заключных слоў Эйнары сваёму сыну, які ўжо напўна не будзе батраком: «Нічога. Хмары разыйдуцца. Гэты вечер такі, што разгоніць любыя хмары, і тады сонца зазаяе на ўсё сіду. Мы з табой узарвем гэтую скалу, каб яна не перашкаджала нам больш бачыць сонца, і пабудуем на гэтым месцы новы дом. А затым новы слід і агарод разаб'ем ужо на сонечным схіле».

Эльмар Грын працуе цяпер над новым творам. Ён поўны творчых сіл, і мы можам многа чакаць ад гэтага таленавітага пісьменніка.

КОРАТКА АБ КНІГАХ

„Шасенем і Гарыб“

У апошні час Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры выпусціла некалькі выданняў, якія знаёмяць шырокае кола чытачоў са скарбніцамі літаратуры Усхода. У перакладзе Ніны Манухіна і Георгія Шнгелі выйшаў у свет туркменскі народны раман «Шасенем і Гарыб». Багата ўсходняй фантазія ў гэтым папулярным творы пераплятаецца з вядомымі так званымі вядоўнымі сюжэтамі аб прыгодах закаханых. Дзіўная сюжэтная тканіна рамана падобна на прыстэты тэніскі дыван. Праз мноства разнастайна афарбаваных эпізодаў праходзіць гісторыя каханія Шасенем да спевака Гарыба.

Пачаткі рамана ўмоўны ў перадачы ўсім магчымым перыпетый палкага каханія. Але паступова паглыбляецца вострая сацыяльная і псіхалагічная тэма аб «бязроднасці» адшчэпана-спевака ў свеце сытых.

Гэты народны туркменскі раман прастае вядучую цікавасць для чытача, і нягледзячы на выкананне свайго ролі фармацэўтыка пасляслоўя Н. Манухіна, якое не ўзвышаецца над узроўнем вядоўкі ад перакладчыка. Значную частку гэтага кароткага пасляслоўя Манухіна прысвечана страфічнаму схемі рамана і пошукам «уну-

Вывадзены том Нізамі — выдатная з'ява ў папулярнацыі іржага гена Усхода.

Шырокае распаўсюджанне атрымаў традыцыйны раман Нізамі ў пільны ўласна персідскай літаратуры. Між тым, выдкі азербайджанскі паэт, выкарыстоўваючы персідскую мову і вяршаскладанне, у сваіх паэмах выявіў выключную самабытнасць. Паэ

Тэатральнае жыццё Украіны

Тэатры Украіны перажываюць цяпер цікавы і складаны перыяд. Гістарычныя настановы ЦК ВКП(б) на пытанні літаратуры і мастацтва абралі вельмі зразумелы і творчы дзейнасць тэатральных работнікаў.

Рэпертуар тэатраў ужо ачышчаны ад старых этнаграфічных п'ес, якія ніколі не з'яўляліся лепшымі ў спадчыне класічнай украінскай драматургіі. Пераможана імкненне да пустога забавляльнага, якое несла з сабой засмечанне рэпертуара тэатраў малазмястоўнымі і безыдэйнымі п'есамі.

Цяпер расчынены шлях на сцэнічныя падмошкі новаму савецкаму рэпертуару, які адлюстроўвае сённяшняе жыццё, пафарнаваўшы барацьбу працоўных за аднаўленне разбуранай народнай гаспадаркі.

Безумоўна, не ўсе украінскія тэатры дасягнулі выдатных вынікаў на гэтым шляху. Прадстаўляюць іх выдаткі і сур'ёзная работа, але беспаспяхова тое, што дапамагае, якая аказана нам партыяй, ужо прыносіць свае плоды. У недалёкім будучым мы ўбачым вылікі вопыс тэатральнага мастацтва Савецкай Украіны.

Вядучыя украінскія тэатры—Кіеўскі імя І. Франка і Харкаўскі імя Т. Шаўчэнкі, пасля ўдалых паставак п'есамі А. Карнейчука «Прыязджайце ў Званкавое», паставілі таксама рад новых савецкіх п'ес. У прыватнасці былі паказаны савецкаму глядачу: «Пераможцы» Б. Чыркова, «Старыя сябры» Л. Малюгіна, «Далёка ад Сталінграда» А. Сурава. Кіеўскі рускі драматычны тэатр імя Лесі Украінкі паказаў «За тых, хто ў моры» Б. Лаўрэнта і «Рускае пытанне» К. Сіманова. Гэтыя ж п'есы прайшлі амаль па ўсіх перыферійных тэатрах рэспублікі.

Рэпертуар Харкаўскага тэатра імя Т. Шаўчэнкі паноўваюць таксама адной з лепшых п'ес М. Горькага «Ягор Бульчочку і другія». Паставлены цудоўны пяты твор старэйшага з сучасных украінскіх драматургаў—«Яраслаў Мудры» І. Качэргі. У тэатры імя І. Франка вылучаны спектакль для дзяцей «Каці гаршак»—новы твор працаў А. Шыпы, напісаны на матэрыял народных украінскіх казак.

Тэатр імя Лесі Украінкі ўсерыюю ў Савецкім Саюзе ажыццявіў і інсцэніроўку трылогіі А. Таўстога «Блуканне па пакутах».

Гэтыя спектаклі не роўназначны. Мастацкі ўзровень іх не аднолькавы. Есць эрудыцы, ёсць і ўзлёты, але ўвогуле спектаклі свядуць аб працесе глыбокай і карэзнай перабудовы творчасці нашых тэатраў і аб тым, што тэатральнае мастацтва Украіны паспяхова рухаецца наперад па шляху, што ўказаны партыяй Леніна—Сталіна.

Гэтыя першыя поспехі адлюстраваліся ў тым агульным уздыме, з якім грамадзесць Савецкай Украіны адзначала 25-гадовы юбілей Харкаўскага тэатра імя Т. Шаўчэнкі.

Пераадолеўшы ў пачатку сваёй дзейнасці фармальніцкія штукарства, каляктыўнага тэатра вырас у жыццядзейны арганізм, які здолеў знайсці сваё непаўторнае творчае аблічча. Захоўваючы лепшыя традыцыі рэалістычнага мастацтва, тэатр надаў іму рамантычную ўхваляванасць і яркую тэатральнасць. Тут расквітнела творчасць аднаго з выдатных сучасных украінскіх рэжысёраў і актараў—народнага артыста СССР М. Крушальніцкага. Яго паставілі «Ягор Бульчочку і другія» М. Горькага, «Далёка ад Сталінграда» А. Сурава, «Яраслаў Мудры» І. Качэргі, створаныя ім вобразы Ягора Бульчочка і інжынера Бярэзіна—гэта сапраўдныя творы вялікага мастацтва, акрамя таго вострай, жыццятворнай думкай, напоўненыя шчырым гарачым пачуццём.

Урад і партыя высока ацанілі заслугі Харкаўскага тэатра ў справе развіцця савецкай тэатральнай культуры. Тэатр узнагароджаны ордэнам Леніна. Ордэнам Леніна ўзнагароджаны таксама мастацкі кіраўнік, народны артыст СССР М. Крушальнік, народны артыст СССР І. Мар'яненка, народны артыст УССР В. Чысцякова і Л. Сердзюк. Вялікая група актараў і рэжысёраў узнагароджана ордэнамі і медалямі Саюза ССР, ганаровымі граматамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета

УССР. Многім акторм нададзены ганаровыя званні.

Харкаўскі тэатр імя Т. Шаўчэнкі з'яўляецца цяпер вядучым, па ім раўняюцца астатнія тэатры рэспублікі.

Да паставіў сучасных савецкіх спектакляў у кіеўскіх тэатрах у гэтым годзе рыхталіся больш грунтоўна, чым калі-небудзь. У іх былі заняты лепшыя актормы, спектаклі афармляліся лепшымі мастакамі. І калі меліся выпадкі няўдач, дык былі яны не таму, што той ці іншы тэатр аднёся несур'ёзна да сваёй працы, а па іншых прычынах.

Так, сур'ёзнай крытыцы падлягаў спектакль «Пераможцы», паставлены народным артыстам СССР Гіатам Юра ў Кіеўскім тэатры імя І. Франка. Галоўныя ролі тут выконвалі такія выдатныя майстры украінскай сцэны, як народны артыст СССР Н. Ужый (Ліза) і Ю. Шумскі (Мураўёў) Аднак тэатру не ўдалося дасягнуць да гледача думку драматурга. Падзеі і вобразы трактаваліся некалькі адцягнута, па-за канкрэтнай рэчаіснасцю. Мураўёў, напрыклад, быў больш падобны на Кутузава, чым на палкаводца сталінскай эпохі, сталінскай вывучкі. Пачынаў мець рысы камічнага персанажа з якога-небудзь старога украінскага вадзьмака.

Пачырплены няўдачу з «Пераможцамі», тэатр імя І. Франка даў добры спектакль «Далёка ад Сталінграда» (паставіўка народнага артыста СССР А. Бучмы). Бліскава іграючы ў гэтым спектаклі таленавітыя артысты В. Дабравольскі—Асцярыцкі і Д. Мілюценка—Бярэзіна.

Цяпер тэатр працуе над паставіўкай інсцэніроўкі па рамана А. Фадзеева «Маладая гвардыя».

Калі прасачыць за ўдачамі і няўдачамі украінскіх тэатраў пры паставіўцы сучасных савецкіх п'ес, дык мімаволі напрашваецца такі вывад: няўдачы былі ў тэатры тады, калі тэатральны каляктыў падыходзіў да савецкай п'есы з старымі патрабаваннямі. У Мураўёве ўбачылі толькі палкаводца і прыйшлі да цені Кутузава, забываючыся аб асаблівых характарах савецкага генерала. У Бароўскім знаходзілі рысы традыцыйнага нягодніка і губылі ў ім душу савецкага чалавека, які забываўся, аглядаючы першыя поспехі.

Шкава, што амаль ва ўсіх спектаклях кіеўскіх тэатраў найбольш дасканала распрацаванымі сцэнамі з'явіліся меладраматычныя. Ізноў-такі даніна прывычцы: у іх быў зніжаны, выпрабаваны не раз матэрыял для творчасці.

І хвая гэты шлях у мінулае часам быў эфектным, у цялым ён зніжаў мастацкі ўзровень спектакля, адводзіў думку гледача ў бок ад карэзных пытанняў, якія былі паставіўны ў п'есе аўтарам.

Поспех-жа, як правіла, нараджаўся там, дзе рэжысёр і выканаўцы знаходзілі зусім новыя вывядзеныя сродкі, прыдатныя для савецкай п'есы. Імяна таму з вылікім натхненнем сустраў глядач яркі вобраз генерала Крывенкі, створаны артыстам В. Дабравольскім, жывапісныя сцэны сустрач Асцярыцкі з Ардывым, насычаныя вылікім пачуццём адказнасці перад радзімай, пачуццём, якое зрабілася зусім натуральным у Бярэзіна—Д. Мілюценкі. Толькі тады са сцэны павявала сапраўдным жыццём, свежым подыхам савецкага мастацтва, якое не церпіць застою і фальшы.

Знамянальны падзеі адбыліся ў жыцці оперных тэатраў Савецкай Украіны. У Кіеве была паставіўка опера маладога украінскага кампазітара Г. Жукоўскага «Чэць» (лібрэта паэта Г. Плоткіна, паставіўка народнага артыста СССР Н. Смоліча). Гэма опера—барацьба украінскіх партызан супроць нямецкіх захопнікаў. Грамадзесць сталіцы рэспублікі цэлага прыняла з'яўленне новага творца украінскай опернай музыкі.

Крытыкай адзначаліся дадатныя бакі оперы—яе жывая музычная мова і асабліва добра напісаныя хоры. Слабасцю оперы з'яўляюцца некаторыя вакальныя партыі; быць можа гэта вынік драматургічных недахопаў твора.

Цяпер тэатры Украіны, як і тэатры іншых саюзных рэспублік, узмоцнена рыхтуюцца да святкавання 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Драматургі Савецкай Украіны прысвячаюць знамянальнай даце свае п'есы, лібрэта опер і балетаў. Цяпер шчыра рана адзіваць работу, але будзем спадзявацца, што мы ўбачым цудоўныя спектаклі, яркія, смелыя, якія заклікаюць наперад да новых вывядзеньняў і натхняюць савецкі народ на вялікія справы для славы Савецкай Радзімы.

М. САЛАМОНАУ

„ПОЛЫМЯ“ № № 5, 6

Пяты нумар часопіса «Полымя» адкрываецца артыкулам Я. Шахаўскага пра жыццё і творчую дзейнасць М. Багдановіча. Пяць нумараў прадстаўлены новымі творами П. Броўкі — «Каваль», «Маці», «Апошняя зямлянка», «Сымонка», «Скарб», «Чарушкі», «Архітэктар», «Запаветнае», «Варба над ракою» і «Шпак», цыклам вершаў А. Зарыцкага «На вясновых гонях», вершамі М. Хрысціча «Прышлі і хлопцы і дзяўчаты» і «Сэрца».

У часопісе змешчаны працяг рамана К. Чорнага «Вялікі дзень», апавяданні Ю. Рудзко «Гаспадары сонечнай зямлі», «Салдат», нарыс П. Глебкі «Падарожныя нататкі» — пра паездку ў Югаславію.

У аддзеле крытыкі, бібліяграфіі і літаратуразнаўства — артыкулы М. Модэля — «Рысы сучаснага героя», І. Семпера — «Нататкі пра эстонскую савецкую літаратуру», М. Смолкіна — «Наша ліва» і беларуская літаратура, Л. Бэндэ — «Новае аб Ф. Багушэвічу» і рэвізія Ул. Карпава «Апавяданні Янкі Брыля».

***

Выйшаў з друку шосты нумар «Полымя». Часопіс адкрываецца артыкулам «Памяці Міхаіла Іванавіча Калініна».

У аддзеле паэзіі надрукаваны вершы: А. Астрэйкі «Янку Купалу», Т. Масянікі «Праорота», «Размова з дачкой», «Заўжды жывому ў памяці май», А. Вялюгіна «На параждзе Янкі Купала», А. Зарыцкага «Зарачанька», «Агітатар», «Млын», М. Аўрамыча «Над магілай краснадонцаў», «Забойчык», «Беларуская сасна», «Як вулкан непатухшы, высокі» і В. Матвушава «Едуць у поле».

У аддзеле прозы надрукаваны канец рамана К. Чорнага «Вялікі дзень», наведла І. Грамовіча «Непрымірымасць», апавяданне М. Вішнеўскага «Кавуны», нарыс П. Кавалёва «Калігас імя Янкі Купала».

Аддзел крытыкі, бібліяграфіі і літаратуразнаўства прадставіў артыкуламі А. Александровіч — «Аб дакастрычніцкай гворчасці Янкі Купала», Я. Шахаўскага — «Янка Купала — выдатны савецкі паэт», Ул. Карпава — «Драматызаваныя лагмы Янкі Купала», Я. Завэкі «Прычыны беларускіх партызан» і М. Модэля «Крыўё сэрца» — аб запісках Ю. Фучыка «Слова перад смяротным пакараннем».

„Беларусь“ № № 6, 7

У шостым нумары часопіса «Беларусь» змешчаны артыкул П. Лабуса «Вялікі змагар за камунізм», прысвечаны гадавіне з дня смерці М. І. Калініна.

5-я гадавіна з дня смерці Янкі Купала адзначана артыкуламі Ул. Агеевіча «Янка Купала», Ягг. Мазалькова «Песні будучыні», Г. Мешілава «Памяць аб Купале на Волзе», А. Александровіч «Адвечная песня» ў ацэнцы дарэволюцыйнай крытыкі, вершамі Я. Купала і М. Танка, фотанарысам М. Вішнеўскага і Л. Мазелева «Над ракой Арсай».

У нумары надрукаваны працяг апавесці М. Паслядовіча «Цёплае дыханне», артыкул М. Смолкіна «Перакічка братніх лагоў», нарыс А. Міронава «Будуўнікі Мінска», невядомыя творы Цёткі, рэвізія Ул. Няфёда «Канстанцін Заслонаў» і інш.

***

Змест сёмага нумара часопіса «Беларусь» складаюць артыкулы І. Чымбурга «Чацверты том Твораў І. В. Сталіна», Юл. Пшыркова «Маеўка ў беларускай паэзіі», Ул. Карпава «Герой Кузьмич Чорнага», апавяданне украінскага пісьменніка В. Кучара «Ліна», нарыс А. Платнера «Аперацыя твара» і інш.

У аддзеле бібліяграфіі змешчаны рэвізія П. Дзіна Пестрака «Першая кніга» аб апавяданнях Янкі Брыля. У аддзеле «Наш даведнік» — нататкі пра этнографію П. М. Шпілёўскага і Б. І. Эпімаха-Шыбілу.

Выстаўка мастака М. Бобышава

У Цэнтральным парку культуры і адпачынку імя Горькага адкрылася вялікая персанальная выстаўка аднаго з любімых вучняў І. Рэпіна, тэатральнага мастака М. Бобышава, добра вядомага і мінчанам па афармленню опернага спектакля «Князь Ігар» (Беларускі Дзяржаўны тэатр оперы і балета).

З 250 экспанатаў — 100 з'яўляюцца эскізамі дэкарацый оперных, балетных і драматычных спектакляў і 150 — станковых карцін і пейзажаў. Вельмі добра ўдаліся Бобышаву карціны салотаў у Маскве і Ленінградзе.

М. ГАРБУНКОУ.

На заліках у драматычнай студыі тэатра імя Янкі Купала. Сцэна з інсцэніроўкі рамана А. Фадзеева «Маладая гвардыя». Сцэна з камедыі Н. Гоголя «Рэвізор». Фота Г. Буганкі.

Заліковы прагляд у студыі тэатра імя Янкі Купала

Гэтымі днямі закончыўся другі навучальны год і адбыўся заліковы прагляд работ выхаванцаў студыі тэатра імя Янкі Купала. Перш чым гаварыць аб работах студыйцаў, неабходна заўважыць, што ў студыі тэатра імя Янкі Купала быў рад цяжкасцяў, якія перашкаджалі нармальнаму ходу навучання.

На працягу другога навучальнага года студыя неаднаразова дакамлектавалася. Навучанне ў ёй праводзілася пераважна з практычным ухілам, асноўная ўвага аддавалася актёрскаму майстэрству, астатнія ж дысцыпліны калі і выкладліся, дык толькі ў парадку азіямлення, а не глыбокага вывучэння іх.

Але дзякуючы таму, што студыйцаў кіравалі такія спрактыкаваныя работнікі тэатра, які заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Лівінаў і народная артыстка БССР В. Галіна, студыйцам лягчэй было перамагчы гэтыя цяжкасці. Педагогі шмат працавалі з будучымі актормі, каб навуцкіх іх разумець і стварыць вобраз, пазбягаючы штама. Першы год для студыйцаў быў, галоўным чынам, годам працы над урыўкамі з твораў савецкіх аўтараў, працы, у выніку якой яны маглі прадэманстраваць сваё агульнае разуменне сцэнічнага вобраза. У другім навучальным годзе гэтая задача ўскладнілася тым, што трэба было знаходзіць не знешнія якасці вобраза, а ўнутраную лінію развіцця. Выканаўца павінен быў адчуць жыццёвую праўду паводні дзейнай асобы, і паказаць яе так, як ён яе разумее.

У заліковым паказе другога года навучання пераважнае месца займалі урыўкі з п'ес класічнай рускай і заходне-еўрапейскай драматургіі. Толькі два урыўкі былі з твору сучаснай драматургіі—інсцэніроўкі рамана А. Фадзеева «Маладая гвардыя», якая паставіўна і выканана, дарэчы, доволі спрэчна. Тут, на праглядзе, былі прадставлены урыўкі з твораў А. Пушкіна, А. Астроўскага, А. Чэхава, Н. Гоголя, Ж. Мальера, К. Гальдана, Лопе-дэ-Вега. Але урыўкаў з сучасных савецкіх п'ес было паказана надзвычай мала, а на іх акраі і трэба было вучыць моладзь, як неабходна ствараць вобраз савецкага чалавека. Зусім непатрэбна было паказваць урыўак з п'есы «Рамантыкі» Э. Ростана, якая цяпер толькі зрэдку ставіцца на со-

вешкай сцэне. Адыход ад сучаснай драматургіі нельга матываваць толькі тым, што студыйцы павінны былі пазнаёміцца з класічнымі творами. Для гэтага дастаткова такой дысцыпліны, як гісторыя тэатра. Педагогі не заўважылі, што яны захапіліся заходняй драматургіяй, рускай класікай і зусім забыліся на беларускую п'есу. А якая на матэрыяле сучаснай беларускай і рускай савецкай п'есы студыйцы павінны вучыцца выяўляць унутраную лінію вобраза новага савецкага чалавека.

У час прагляду ў студыйцаў у пераважнай большасці заўважаліся наступныя хібы: наігрыш, перайманне прыёмаў ігры старэйшых майстроў тэатра імя Янкі Купала і некалькі павярхоўнае разуменне прычынаў стварэння сцэнічнага вобраза.

Наігрыш у работах студыйцаў з'яўляецца ў выніку таго, што яны хочучы быць непадобнымі на сябе (напрыклад у «Рамантыцы» Персіна—В. Кудэрніч і Сільвета—К. Бобча), ці таму, што педагог, вельмі захапіўшыся настроем п'езнага кавалка, імкненне больш дасканала распрацаваць яго паставіўку («Чайка» А. Чэхава, сцэна Нены (Л. Чыжэўскага) і Трыліева (М. Ланду). Тут апрача празмернага захвалення психалагізмам надаюцца і некаторыя элементы афармлення — імітацыя свісту ветра. А ва ўрыўках з «Барыса Годунова» А. Пушкіна, «Рэвізора» Н. Гоголя, «На бойкім месцы» і «Беспасажніцы» А. Астроўскага, студыйцы нават «іранізуюць» у адвечныя тэатральныя гарнітуры, што ніяк нельга рабіць на заліковых экзаменах, асабліва экзаменах другога курса. Гэта не педагогічна, таму што замест таго, каб знайсці ўнутраную лінію вобраза, выканаўца заспакойваецца і прышмываецца на знешнія яго асаблівасці, якія даюць толькі прыблізную характарыстыку.

Студыя знаходзіцца пры тэатры, і студыйцы вучаючыся актёрскае майстэрства не толькі тэатрычна, але і практычна: яны маюць магчымасць нават прымаць удзел у асобных спектаклях. Таму мы лічым неабходным папярэдзіць студыйцаў, што раней, чым іграць ролю, ім неабходна добра зразумець яе і паставіць сябе ў тую абставіну, у якой знаходзіцца дзейная асоба, праектуюцца яе пачуцці. Тады толькі можна зразумець праўду жыцця, якраз тую праўду, якую і трэба выявіць пры стварэнні таго ці іншага вобраза.

Студыя знаходзіцца пры тэатры, і студыйцы вучаючыся актёрскае майстэрства не толькі тэатрычна, але і практычна: яны маюць магчымасць нават прымаць удзел у асобных спектаклях. Таму мы лічым неабходным папярэдзіць студыйцаў, што раней, чым іграць ролю, ім неабходна добра зразумець яе і паставіць сябе ў тую абставіну, у якой знаходзіцца дзейная асоба, праектуюцца яе пачуцці. Тады толькі можна зразумець праўду жыцця, якраз тую праўду, якую і трэба выявіць пры стварэнні таго ці іншага вобраза.

Іншы раз урыўкі з п'ес ставіліся так, што студыйцы нічога не заставалася, як толькі іграць ролю, добра гэта ці кепска, збы іграць, каб падтрымаць агульны настрой заліковай сцэны. Педагогі забываліся аб асноўным, што студыйцы яшчэ не артысты-прафесіяналы, а вучні, якія павінны выяўляць у сабе пэўную сістэму псіхалагічнага распрацоўкі ролі, як найбольш патрыбна.

У параўнанні з мінулымі годам вяртаецца, што і педагогі і студыйцы шмат працавалі ў другім навучальным годзе. Некаторыя студыйцы паказалі значныя поспехі і разуменне задач, якія былі паставіўны перад імі на працягу другога года навучання. Мы маем на ўвазе тэмпературна выкананую ролю Лаўрэнісі («Авечая крывіца») вольнай слухачкай студыі Н. Краўчова; ролю Бясууднага («На бойкім месцы»), Эстэбана («Авечая крывіца»), Стаховіча («Маладая гвардыя»), Бергамена («Рамантыкі»), Паратова («Беспасажніца»), Кавалера («Гаспадыня гасцініца») і выкананні студыйцаў Т. Кін-Каміскага, ролю Артанзі («Гаспадыня гасцініцы») і Дарыны («Тарцюф») у выкананні студыйкі В. Краўчанкі. Захаляе сваёй неспрэчнасцю студыйка Е. Кавалёва ў ролях Марыі Антонаўны («Рэвізор») і Дзяніры («Гаспадыня гасцініцы»). Нават гэтыя сцільныя заўвагі гавораць, што педагогі студыі працавалі з сваімі вучнямі значную працу.

Два гады заняткаў у студыі былі для студыйцаў гадамі іспыту, каб «атрымаць» дазвол на творчую працу. І мы бачым, што гэты дазвол атрымалі тыя студыйцы, якія маюць здольнасці і даказалі гэта ўпартай працай.

Вынікі паказу заліковых урыўкаў былі абмеркаваны ў тэатры імя Янкі Купала. На абмеркаванні выступілі: К. Саннікаў, Я. Міровіч, Я. Рамановіч, Я. Яфімаў, П. Іванов, Г. Глебав. Яны падрабязна разгледзелі работу кожнага студыйца, зрабілі шмат каштоўных заўваг, якія неспрэчна датычацца навучання студыйцаў і працы педагогаў з імі, выказалі свае пажаданні і тым самым значна дапамаглі выпраўленню некаторых недахопаў.

Вынікі паказу заліковых урыўкаў былі абмеркаваны ў тэатры імя Янкі Купала. На абмеркаванні выступілі: К. Саннікаў, Я. Міровіч, Я. Рамановіч, Я. Яфімаў, П. Іванов, Г. Глебав. Яны падрабязна разгледзелі работу кожнага студыйца, зрабілі шмат каштоўных заўваг, якія неспрэчна датычацца навучання студыйцаў і працы педагогаў з імі, выказалі свае пажаданні і тым самым значна дапамаглі выпраўленню некаторых недахопаў.

Агляд творчасці моладзі тэатраў РСФСР

Гэтымі днямі ў Маскве закончыўся агляд творчасці тэатральнай моладзі РСФСР. Першы пасляваенны агляд з'яўляецца святам для маладых актараў, рэжысёраў, мастакоў, дырэктараў; падзеяй, якая выходзіць за межы адной рэспублікі. Гэта свята ўсяго савецкага мастацтва.

На 23 мовы выступілі маладыя актормы, якія дэманстравалі сваё майстэрства ў сцэнічным мастацтве. Каля 3000 маладых дзеячоў мастацтва—удзельнікі I і II тураў агляду вылучылі лепшых з лепшых на III-ці тур у Маскву.

Агляд пачаўся з выступлення тэатральнай моладзі горада Леніна. Маладыя артысты Ленінградскага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя Кірава выканалі сцэны з опер «Травіята», «Тарас Бульба» і «Яўгені Анегі». Артысты Ленінградскага маладога опернага тэатра—сцэны з «Рыгаледа» і «Казі пра папа і работніка яго Балду» М. Чудакі. Драматычныя каляктывы былі прадставлены моладдзю тэатра камедыі, драматычнага тэатра, тэатра юнага гледача. Другі дзень агляду праходзіў адначасова ў двух памяшканнях. У адным выступала моладзь тэатраў Свядлоўска, Горькага, Новасібірска. У другім—каляктывы Таганроўскага тэатра імя Чэхава, усе артысты якога скончылі Дзяржаўны інстытут тэатральнага мастацтва імя Луначарскага. Тут-жа выступалі і каляктыў Паўночна-Асцінскага тэатра, які таксама складаецца з выпускнікоў гэтага інстытута.

Тэатральная грамадзесць Масквы з вялікай цікавасцю знаёмілася з творчасцю маладых актараў Варонежа, Молатава, Казані, Сталінграда, Свядлоўска, Ніжняя Тагіла, аўтаномных рэспублік: Бурат-Манголі, Башкірыі, Татарыі, Дагестана. Журэ агляду яшчэ не прысуджала першых месцаў удзельнікам конкурса.

Важна падкрэсліць, што 270 удзельнікаў трэцяга тура агляду—маладыя людзі ад 18 да 25 год—з'яўляюцца тым рэзервам тэатраў, які праз некалькі год зойме на-

лежнае месца ў мастацтве. Агляд паказаў, што тэатры Горькага, Сімферопля, Сталінграда, Ніжняя Тагіла, Свядлоўска, Варонежа па-сапраўднаму працуюць над падрыхтоўкай маладых актараў, клапоціцца аб выхаванні змены, смела прадставіўшы імі ролі ствараючы маладзёжныя спектаклі. Апошнія дні агляду былі прысвечаны паказу творчасці масквічоў. З вялікай колькасці маладых актараў сталіцы асабліва вызначалася таленавітыя Вялетэа Боўт—артыстка тэатра імя Станіславаўскага і Неміровіча-Данчанкі.

Агляд вылучыў шмат новых імён у тэатры Маскоўскай аперэты, Маскоўскай драматычнаму тэатру, у тэатрах Молатава (С. Альбрт), Свядлоўска (Я. Вушчос, К. Чарменская). Задача, якая стаіць перад кіраўніцтвам тэатраў, — насыпіна клапоціцца аб маладых актормах, смела вылучаць іх на самастойныя ролі і змагацца супраць самазаспакоенасці, зазнайства.

***

Пасля паказу творчасці маладых актараў Камітэт па справах мастацтва пры Совеце Міністраў РСФСР і Усерасійскае тэатральнае таварыства правалі Усерасійскую канферэнцыю тэатральнай моладзі, якая адбылася на працягу трох дзён. З дакладамі выступілі: Н. Бяспалаў, Я. Сур